

OPINNÄYTETYÖ

Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello

Tunne- ja turvataitotyöskentely moniammatillisessa työyhteisössä

Johanna Karhu

Yhteisöpedagogi, järjestö- ja nuorisotyö

(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

2/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi, järjestö- ja nuorisotyö

Tekijät: Johanna Karhu

Opinnäytetyön nimi: Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello: tunne- ja turvataitotyöskentely moniammatillisessa työyhteisössä.

Sivumäärä: 41 ja 4 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Katja Munter, Anu Holappa

Työn tilaaja(t): Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Tervaväylä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tilaaja on Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Tervaväylä. Yhteisöpedagogin kehittävän harjoitteluni aikana kesällä 2021 syntyi Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello. Se on Valteri- koulu tervaväylälle kehitystyönä suunniteltu työkalu, joka vastaa lisääntyneeseen haastavasti käyttäytyvien oppilaiden määrän myötä heränneeseen tarpeeseen tunne- ja turvataitotyöskentelyn lisäämisestä kouluarkeen. Työkalun tavoitteena on tukea myös oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello otettiin käyttöön kokeilukulttuurin periaatteiden mukaisena toimintana syyslukukaudella 2021. Tässä opinnäytetyössä tutkin Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönottoa edistäviä sekä tarvittavia toimenpiteitä monialaisessa työyhteisössä.

Kehittämistyön menetelminä käytin havainnointia laadullisena sekä Webropol-kyselylomaketta määrällisenä menetelmänä. Menetelmien avulla pyrin selvittämään missä määrin Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloa oli otettu käyttöön ja miten sen käyttöönotto on vaikuttanut työyhteisön monialaisen yhteistyön kehittämiseen sekä tunne- ja turvataitoihin liittyviin asenteisiin. Pyrin myös selvittämään millaiset toimenpiteet ovat tukeneet Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönottoa sekä selvittämään millaisin toimenpitein monialaista yhteistyötä sekä tunne- ja turvataitotyöskentelyä voidaan kehittää edelleen. Menetelmissä on hyödynnetty myös kokeilukulttuurin sekä ennakoinnin periaatteita. Ennakoinnin signaaleina on käytetty Turvallinen Oulu- hankkeen (Oulun kaupunki 2019) sekä Laakavuoren koulun (Helsingin Kaupunki 2021) tunnetaitokasvatuskokeiluista nousseita tuloksia.

Opinnäytetyön tulokset vahvistavat, että tunne- ja turvataitojen opetus sekä oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioiminen koulussa koetaan tärkeänä. Luokissa, joissa työkalua oli käytetty systemaattisesti, ohjaajien itseohjautuvuus sekä oman ammattitaidon esiintuominen ryhmäjohtotilanteissa oli kasvanut. Avoin keskustelu oppilaiden sekä koulun aikuisten välillä oli lisääntynyt. Tulokset osoittavat, että Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kaltaisen työkalun käyttöönotto vaatii perehdytystä sekä yhteistä suunnitteluaikaa. Monialaista yhteistyötä edistäviksi tekijöiksi nousi rakentava vuorovaikutusta työyhteisössä, tiimityö, työyhteisön joustavuus sekä sovittujen toimintatapojen noudattaminen. Tunne- ja turvataitojen opetukseen liittyen nousi tarve monialaisesta yhteistyöstä opetuksen sekä ohjaajien lisäksi myös kuntoutuksen sekä oppilashuollon työryhmän kanssa. Kehitysalueiksi nousi henkilöstön perehdytys sekä lisäkoulutus, organisaation arvojen näkyvyyden varmistaminen työyhteisössä sekä kokeilukulttuuriin rohkaiseva johtajuus.

Asiasanat: tunne- ja turvataidot, moniammatillisuus, tiimityö, kokeilukulttuuri

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community educator, NGO and Youth work

Author: Johanna Karhu
Title: Tervaväylä annual clock of wellbeing.
Number of Pages: 41 and 4 attachment pages
Supervisor(s): Katja Munter, Anu Holappa
Commissioned by: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Tervaväylä

This functional thesis was subscribed by Valteri- school Tervaväylä which operates under Valteri National Centre for learning and consulting. During my developmental practical training of Community Educator studies I developed Tervaväylä Annual Clock of wellbeing. It was aimed to meet the need for including emotional intelligence and security skills into students everyday life due to the increased number of challenging behaviour amongst the students. It was also aimed to take into account the holistic wellbeing of the students at school. The Tervaväylä Annual Clock of wellbeing was introduced and put into operation by following the principles of experimentation culture in autumn 2021. In this thesis I study how the annual clock was put into operation and establish what measures are needed to increase multiprofessional co-operation in the workplace.

The methods of development were both qualitative and quantitative. Methods of observation and a questionnaire were used to collect data. By using these methods I aimed to establish the level on which the annual clock was taken into operation. I also studied what effect it had on the development of multiprofessional work and attitudes towards emotional intelligence and security skills within the work community. I also aim to establish what kind of actions have supported the use of the annual clock and what actions are needed to develop the teaching of emotional intelligence and security skills at schools. I have also utilized the principles of experimentation and foresight cultures in my research. As foresights weak signals I have used the research results from Turvallinen Oulu- initiative (Oulun kaupunki 2019) and Laakavuori school (Helsingin kaupunki 2021).

The results of the thesis confirm that the teaching of emotional intelligence and security skills and taking into account the holistic wellbeing of the students are considered important at Tervaväylä school. In the classrooms where the annual clock was used systematically the school assistants self- direction had increased and their professional skills were put into practise more. Open dialogue amongst students and staff had increased. The results show that when taking a tool like Tervaväylä Annual Clock of wellbeing into practise a lot of introduction and shared planning time is needed. To advance the development of multiprofessional work constructive dialogue, teamwork, flexibility of the work community and compliance with agreed policies are needed. To develop the teaching of emotional intelligence and security skills further the need to include the schools rehabilitation staff and the student welfare services into the multiprofessional work arose. The results showed that further development is needed in the fields of introduction of the annual clock, staff training, making the organisations values visible and encouragement from the management for the staff to explore the methods of experimentation culture.

Keywords: emotional intelligence and security skills, multiprofessional work, teamwork, experimentation culture

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	LÄHTÖKOHTA JA TAVOITTEET	9
	2.1 Opinnäytetyön tilaaja.....	9
	2.2 Tervaväylän oppilaat.....	10
	2.3 Hyvinvoinnin vuosikello.....	11
3	TEOREETTISET PERUSTEET	14
	3.1 Tunne- ja turvataidot.....	14
	3.2 Moniammatillinen tiimityö	15
	3.3 Kokeilukulttuuri.....	17
4	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT.....	19
	4.1 Lähestymistavat	19
	4.2 Laadulliset menetelmät	20
	4.3 Määrälliset menetelmät.....	23
5	ANALYYSI.....	24
	5.1 Luotettavuus.....	24
	5.2 Tulokset	25
	5.3 Kehittämisideat	30
	5.4 Hjelppiboxi	32
	5.5 Tilaajan palaute.....	32
6	LOPUKSI	34
	LÄHTEET.....	37

LIITTEET.....41

1 JOHDANTO

Lasten- ja nuorten mielenterveyden haasteet sekä oppilaiden haastava käyttäytyminen kouluissa ovat nousseet mediaotsikoihin erityisesti vallitsevan Covid 19- pandemian aikana. Koronakriisin jälkihoidossa universaalia lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa mielenterveystyötä tullaan tarvitsemaan ja jokaisella varhaiskasvatuksen, koulun, nuorisoalan tai harrastustoiminnan aikuisella tulisi olla osaamista ja ymmärrystä lapsen mielen hyvinvoinnin tukemiseen arjessa (STM 2021). Lapsen tai nuoren oppimisen lähtökohtina myönteisen käyttäytymisen tukeminen sekä haastavien tilanteiden ennaltaehkäisy ovat yhdessä positiivisen pedagogiikan sekä tunnetaitokasvatuksen rinnalla tukemassa oppilaan oppimista (Valteri 2022a). Tarve tunne- ja turvataitojen vahvistamiseen osana oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia on noussut Valteri Tervaväylän kehittämiskohteeksi yhä haastavammin käyttäytyvien oppilaiden ohjaustyön lisääntyessä. Myönteisen käyttäytymisen tukeminen sekä tunnetaitokasvatus vaatii myös koko työyhteisöltä uutta yhteneväistä toimintakulttuuria, joka on myös noussut Tervaväylän yhdeksi kehittämiskohteeksi.

Monialaisen työn merkitys on tunnustettua, mutta ammattikuntien välisen yhteistyön käytännön toimivuudesta on vain vähän tutkimustietoa. Ammattilaisten tiivis yhteistyö edellyttää ongelmien ja riskien ennakoimista. Rakennemuutokset työelämässä edellyttävät asiantuntijuuden jakamista sekä työtapojen uudistamista. Moniammatillisuus on intensiivistä yhteistoimintaa, joka sallii muiden ammattilaisten astua toisten asiantuntemuksen alueelle. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019.) Valteri Tervaväylässä ohjaajana kymmenen vuoden ajan työskennellessäni olen havainnut avoimen keskustelun sekä työyhteisön luottamuksen lisääntymisen myötä monialaisen yhteistyön edistyneen. Kuitenkin eri ammattien erilaisten vastualueiden ja arvojen mukanaan tuomien ammatillisten reviirien ylittäminen tiimeissä on haastanut monialaista yhteistyötä. Tämän myötä on ilmennyt ohjaajien ammatillista epävarmuutta ja on noussut esille tarve saada ohjaajien osaaminen koko työyhteisön tietoisuuteen sekä monialaisen yhteistyön käyttöön.

Kevään 2021 aikana suoritin yhteisöpedagogiopintojeni kehittävää harjoittelua Valteri- koulu Tervaväylässä. Harjoittelun kehittämistyönä opinnäytetyön tilaaja pyysi suunnittelemaan työkalun, joka edistäisi Valteri- koulu Tervaväylän ohjaajien työn vaikuttavuutta sekä koko koulun toimintakulttuurin muutosta samalla antaen uusia keinoja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kanssa työskentelyyn. Työkalun tavoitteena oli myös sisällyttää tunne- ja turvataidot osaksi

oppilaan kouluarkea sekä tukea kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvointia. Kehittämistyön tuloksena syntyi Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello ja sen kehittämistyö oli osa tätä opinnäytetyötä. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kokeilun käyttöönoton mahdollistamiseen valittiin tilaajan pyynnöstä oppilaan tuen palveluiden luokkatyötä tekevät ohjaajat samalla luoden heille mahdollisuus tuoda omaa ammattitaitoaan näkyviin.

Vuorovaikutuksen merkitys moniammatillisessa kohtaamisessa on suuri. Moniammatillinen yhteistyö saa aikaan luottamukseen ja dialogiseen kohtaamiseen perustuvaa vuorovaikutusta, erilaisten ajattelutapojen ymmärtämistä sekä yhteisen ymmärtämisen rakentamista (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019.) Opinnäytetyöni perustuu yhteisöpedagogiopintojeni myötä oppimiini näkökulmiin. Yhteisöpedagogitutkinnosta valmistuu arvostavan kohtaamisen ammatillaisia moninaiisiin ammatillisiin toimintaympäristöihin. Yhteisöpedagogi tietää yksilön kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sekä ehkäisevän työn sovellusmahdollisuudet sekä merkityksen. Oppimiseen liittyy innovaatiotoimintaan johtavaa rakentavaa ja jalostunutta vuoropuhelua työelämän kanssa ja tutkinnon ydinkompetensseja ovat yhteisöllinen, pedagoginen, yhteiskunnallinen ja kehittämisosaaminen. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.)

Tässä opinnäytetyössä pohdin yhteisöpedagogin näkökulmasta, kuinka tunne- ja turvataitotyöskentelyyn suunnitellun työkalun käyttöönotto voidaan mahdollistaa moniammatillisessa työyhteisössä. Tutkin millaisia toimenpiteitä tarvitaan sisällyttämään tunne- ja turvataitotyöskentely peruskouluikäisten erityiskoulun oppilaiden arkeen osana heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa edistämistä. Opinnäytetyössä perehdyn tunne- ja turvataitojen, moniammatillisen työn sekä kokeilukulttuurin teorian tietoon ja peilaan saamaani tietoa keräämääni laadulliseen sekä määrälliseen tutkimusaineistoon.

2 LÄHTÖKOHTA JA TAVOITTEET

2.1 Opinnäytetyön tilaaja

Valteri on Opetushallituksen alaisuudessa toimiva valtakunnallinen oppimis- ja ohjauskeskus, joka tukee lähikouluperiaatteen toteutumista tarjoamalla monipuolisia palveluja yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tarpeisiin (Valteri 2021b). Valteriin kuuluu viisi eri toimipistettä ympäri Suomea, joista Valteri- koulu Tervaväylä sijaitsee Oulussa. Valteri koulu Tervaväylä on opetushallituksen alaisuudessa toimiva koulu, joka tarjoaa opetusta yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tarpeessa oleville oppilaille. Koululuokkien ohjauksesta vastaa moniammatilliset tiimit, joihin kuuluvat opettajien ja ohjaajien lisäksi kuntouttajia, mm. fysio-, puhe- ja toimintaterapeutteja. (Valteri 2021c.)

Suuri osa oppilaan tuen palveluissa ohjaajina Tervaväylässä työskentelevistä ovat ammatiltaan lähihoitajia. Heidän lisäksensä ohjaajina työskentelee myös koulunkäynninohjaajia, viittoma kielen ohjaajia sekä sosionomeja.

Lähihoitajien ammatillinen ja eettinen osaaminen perustuu holistiseen ihmiskäsitykseen. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisen olemassaolo muodostuu tajunnallisesta, kehollisesta sekä situationaalisesta kokonaisuudesta (Hakala, Tahvanainen, Ikonen & Siro 2011.) Voidaan siis olettaa Tervaväylän ohjaajilla olevan vankka tietämys oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perusteista sekä kuntouttavan arjen merkityksestä erityistä tukea tarvitsevan oppilaan arjessa.

Olen itse työskennellyt ohjaajana Valteri Tervaväylässä kymmenen vuoden ajan. Aloittaessani Tervaväylässä suuri osa oppilaista oli kuulo- ja näkövammaisia sekä vaikeasti monivammaisia, fyysisen vamman sekä kehitysvammadiagnoosin saaneita oppilaita. Oppilaan ohjaustyö oli siis pitkälti fyysistä avustamista sekä oppilaan ohjaamista omien apuvälineiden käyttöön koulussa. Vuosien myötä ohjaajan työnkuva on muuttunut yhä moninaisemmaksi. Tiimityön merkitystä on korostettu ja tiimien koostumusta on kehitetty niin, että jokaiseen tiimiin on nimetty tiimiohjaaja ja oppilashuoltotyöryhmän sekä esimiestason edustajat. Tiimit kokoontuvat viikoittain. Moniammatillinen ulottuvuus oppilaan opetus- ja ohjaustyössä on siis jo pysyvä osa oppilaan kouluarkea.

2.2 Tervaväylän oppilaat

Tervaväylässä on 91 peruskouluikäistä oppilasta, joista alakouluikäisiä 54 ja yläkouluikäisiä 37. Koululuokissa työskentelee yhteensä 16 opettajaa sekä n. 50 ohjaajaa. Oppilaiden oppimiseen vaikuttavat haasteet ovat moninaisia. Oppilaiden tuen tarve johtuu erilaisista liikunta- ja toimintarajoitteista tai sairauksista, kuulo- ja näkö- ja puhe- tai kehitysvammoista sekä a- kirj- tai neuropsykiatristen häiriöiden haasteista.

Alkio- ja sikiödiagnostiikan avuin voidaan selvittää, onko alkiolla tai sikiöllä joku vakava periytyvä sairaus tai synnynnäinen kehityshäiriö (Lääkäriliitto 2021). Terveysteknologian edistymisen myötä ennaltaehkäisevä hoito sekä perimän ja mikrobiomin muokkaamiseen perustuvat uudet hoitomuodot kehittyvät (Dufva 2020). Perusopetuksen inklusiivisia rakenteita kouluissa on pyritty vahvistamaan ja toimiviksi koetut koulunkäynnin sekä oppimisen tukimallit ovat monipuolistuneet (Sjöström 2019). Päästäkseen lähemmäs kansainvälisesti sovittuja koulutuksellisen tasa-arvon sekä inklusion tavoitteita Suomi asetti vuoden 2011 lakimuutoksen painopisteeksi lähikouluperiaatteen vahvistumisen (Jahnukainen, Kontu, Thuneberg & Vainikainen 2015). Näistä moninaisista syistä cp- vammaisten sekä liikunta- ja toimintarajoitteisten lasten ja nuorten ennaltaehkäisevä hoito, kuntoutus ja sitä myötä osallistumisen mahdollisuudet omissa lähikouluissa ovat lisääntyneet ja Valteri- koulu Tervaväylän oppilasaines on muuttunut. Liikuntarajoitteisten sekä cp- vammaisten lasten ja nuorten ohjautuessa omiin lähikouluihin Tervaväylän kouluun ohjautuu yhä enemmän psyykkisesti oireilevia, neuropsykiatristen tai autismlapsia ja nuoria, jotka oppimiseen liittyvien haasteiden sekä haastavan käytöksen vuoksi eivät saa riittävää tukea omassa lähikoulussaan.

Perusopetuksessa psyykkisesti oireilevia oppilaita voidaan kuvata lapsiksi ja nuoriksi, jotka eivät osaa, halua tai pysty toimimaan tai käyttäytymään koulu yhteisön haluamalla tavalla (Ojala 2017).

Neuropsykiatriset häiriöt lapsella ovat kehityksellisiä aivotoimintaan liittyviä häiriöitä, jotka vaikuttavat mm. sosiaaliseen vuorovaikutukseen, tunteiden ja käyttäytymisen säätelyyn sekä toiminnanohjaukseen (HUS 2021). A- kirjolle tunnusomaisia piirteitä ovat mm. puutteelliset vuorovaikutus- sekä kommunikaatiotaidot, jotka voivat heikentää sosiaalista tai koulutuksellista toimintakykyä (WHO 2021). A- kirjon kanssa esiintyy samanaikaisesti usein myös muita sairauksia tai häiriöitä, kuten univaikeudet, syömishäiriöt, masennus, käytöshäiriöt, aistisäate-

lyn häiriöt ja puheen- ja kielen häiriöt sekä päihdehäiriöt. ADHD- diagnoosin oireilu voi esiintyä mm. levottomuutena, kärsimättömyytenä sekä harkitsemattomana toimintana. Ympäristön ärsykkeet, vireystila sekä motivaatio vaikuttavat oireiden voimakkuuteen sekä esiintymiseen. ADHD:n hoitoon kuuluu psykososiaalisia hoitomuotoja, joista käyttäytymishoitoa, eli ohjausta toivottuun käyttäytymiseen, voidaan erilaisin koulun tukitoimin toteuttaa myös koulussa. (Duodecim 2021.)

Valteri koulu Tervaväylässä haastava käyttäytyminen on näkynyt keskittymisen haasteina sekä tunne- ja itsesäätelyn haasteina. Oppilaat saattavat käyttäytyä yllättäen uhkaavasti tai aggressiivisesti henkilökuntaa tai muita oppilaita kohtaan. Oppilaiden tunne- ja turvataitojen sekä sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen haasteet ovat näkyvä osa koulun arkipäivää. Oppitunneilla esiintyy levottomuutta sekä keskittymisvaikeuksia, joka vaikuttaa myös koko luokan oppimisrauhaan. Oppilaiden tunne- ja turvataitojen harjoittelu sekä vahvistaminen arjessa on noussut koulun toimintakulttuurin kehittämiskohteeksi.

2.3 Hyvinvoinnin vuosikello

Psyykkisesti oireilevan oppilaan koulunkäyntiä tukee oppilaan sekä koulun aikuisten väliset hyvät yhteistyösuhteet sekä kannatteleva ilmapiiri. Varhainen, oikein kohdistettu tuki, sekä sellaisten käytänteiden kehittäminen, joilla voidaan tunnistaa ja kohdentaa oikeat tukitoimet oppilaalle ovat välttämättömiä. (Ruutu 2019.) Mielenterveyden edistämistyötä kannattaa tehdä kouluissa, sillä kaikki suomalaiset lapset käyvät koulua (Annala 2017).

Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistäviä menetelmiä on paljon, mutta vahvaa tutkimusnäyttöä niiden vaikuttavuudesta on vähän. Suuri osa menetelmistä on kehitetty kouluympäristöön. Erilaisin menetelmin voidaan edistää työntekijöiden tunne-, vuorovaikutus- ja mielenterveysosaamista. Menetelmiä lapsen ja nuoren mielenterveystaitojen, sekä vertaistuen että osallisuuden lisäämiseen käytetään osana kouluarkea. Koko työyhteisön toimintakulttuuria kehittävien toimintamallien tavoitteena on kehittää koko työyhteisön arvopohjaa ja toimintaa tukemaan lapsen ja nuoren mielenterveyttä ja hyvinvointia arjessa päivittäin. (Aalto- Setälä, Huikko, Appelqvist- Schmidlechner, Haravuori & Marttunen 2020.)

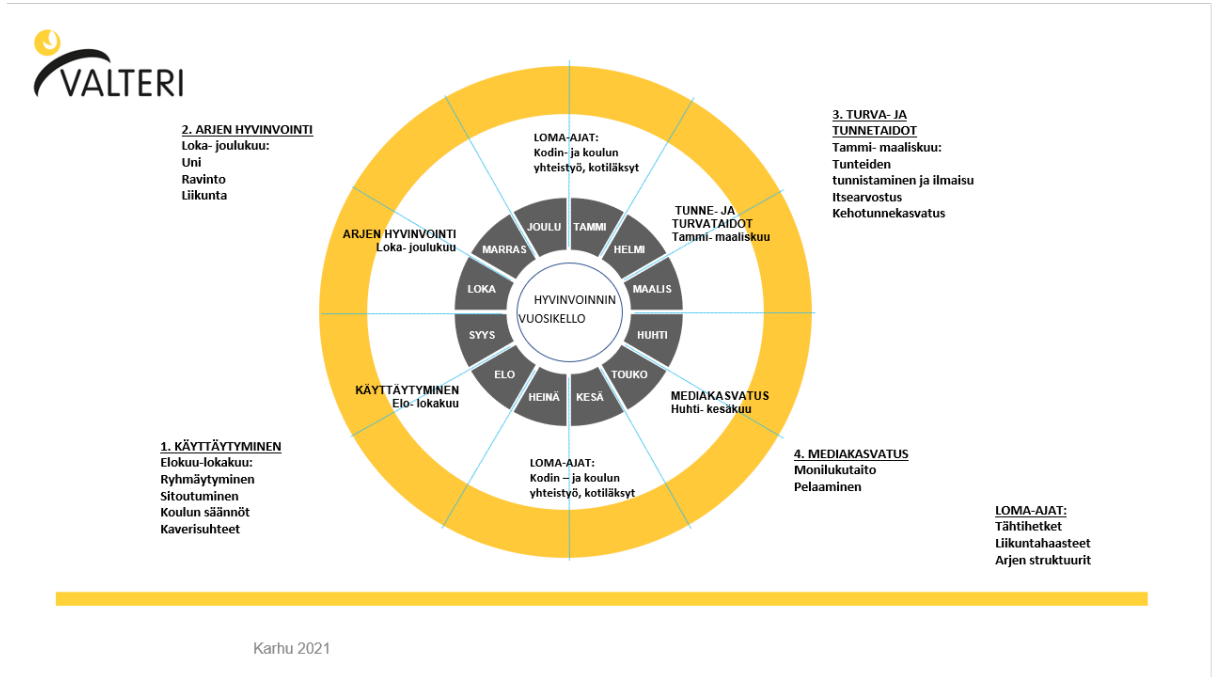
Tervaväylässä oppilaiden tunne- ja turvataitojen harjoittelun ja vahvistamisen tarpeen myötä heräsi tarve järjestelmälliselle ja suunnitellulle työkalulle, jonka avulla tunne- ja turvataidot sisällytettäisiin arkeen tukemaan oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä samalla lisäten

oppilaan hyvinvointia ja edistäen oppilaan osallisuutta. Tarpeena nousi myös tuoda esille ohjaajien oppilastuntemus, ammattitaito sekä edistää ohjaajien työn vaikuttavuutta. Lisäksi tavoitteeksi nousi työyhteisön hyvinvoinnin lisääminen ja erityisesti koko koulun toimintakulttuurin sekä ympäristön muutos.

Oppilaiden tunne- ja turvataitojen vahvistamisen työkaluksi kehitin yhteisöpedagogiopintojen kehittävän harjoittelun aikana Hyvinvoinnin Vuosikellon (Kuva 1.) Työn tilaajana toimi Valteri koulu Tervaväylä. Työssä koettiin tärkeäksi, että vuosikelloon sisältyy tunne- ja turvataitojen lisäksi oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevia osa- alueita, jotka oleellisesti haastoi- vat Tervaväylän oppilasaineksen tunnetaitojen harjoittelua. Oppilaille esiintyi haasteita mm. nukkumiseen, terveelliseen ruokavalioon, riittävään liikuntaan sekä liialliseen pelaamiseen liit- tyen.

Vuosikellon osa- alueisiin kuuluu käyttäytyminen, tunnetaidot, mediakasvatus sekä arjen hy- vinvointi, johon sisältyy uneen, ravintoon sekä liikuntaan liittyviä tuokioita. Noin vartin kestä- vät viikoittaiset tuokiot on suunniteltu ohjaajien toteutettavaksi ja niihin sisältyy osa- alueisiin liittyviä tehtäviä sekä tuokioita. Tuokioita suunniteltiin yhteensä 39 ja ne tallennettiin Power- Point-- esityksenä Microsoft Teams- alustalle, josta ohjaajien on helppo ja nopea hyödyntää tuokioiden sisältöä käyttöönsä. Tuokioiden sisältöä kerättiin jo olemassa olevista tunne- ja tur- vataitomateriaaleista mm. Valterin Tuliko Tunne? (Valteri 2021d), Neuvokas Perhe (Neuvo- kasperhe 2021), Mieli ry:n (Mieli 2021) sekä THL:N Tunne- ja turvataitoja lapselle (THL 2015) materiaaleista.

Vuosikellon tuokioiden suunnittelussa on pyritty huomioimaan oppilaiden oppimisen haasteet ja jo olemassa olevia materiaaleja muokattiin ohjaajista koostuvan työryhmän kanssa Terva- väylän oppilaille soveltuviksi ja useassa tuokiopohjassa onkin vaihtoehtoinen tehtävä ala- sekä yläluokille. Tuokioiden ajatuksena on matalalla kynnyksellä herätellä oppilaita pohtimaan ko- konaisvaltaisesti omaan hyvinvointiin liittyviä seikkoja sekä lisätä ymmärrystä arjen hyvin- voinnin merkityksestä omiin tunnetaitoihin. Tuokioiden toteutuksessa tavoitellaan ohjaajien tuovan rohkeammin esiin myös omaa ammattiosaamistaan sekä oppilastuntemustaan.

Kuva 1. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon osa-alueet. (Karhu 2021)

3 TEOREETTISET PERUSTEET

3.1 Tunne- ja turvataidot

Suomi ratifioi YK:n lasten oikeuksien sopimuksen (Lasten oikeuksien sopimus 1989) vuonna 1991 ja on sitoutunut muuttamaan oman kansallisen lainsäädännön kansainvälisiä lainsäädäntöjä vastaavaksi. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti sekä oikeus ajatuksenvapauteen. Lapsia tulee suojella kaikenlaiselta ruumiilliselta ja hengelliseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan luettuna seksuaalinen hyväksikäyttö. Sopimukseen sitoutuneet valtiot tunnustavat, että henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistää itseluottamusta sekä helpottaa lapsen osallistumista yhteisönsä. (LOS 1989.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS 1989) määrittää, että lapsen koulutuksen on pyrittävä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten että ruumiillisten valmiuksien täyteen kehittämiseen. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tavoitteena on tukea lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti huomioiden tunne- ja turvataitojen merkityksen lapsen tai nuoren kohdatessa arjessaan ongelma- tai vaaratilanteita.

Tunne- ja turvakasvatus auttaa lapsia oppimaan selviytymiskeinoja heidän turvallisuuttaan uhkaaviin tilanteisiin. Tunne – ja turvataitokasvatus on laaja-alaista lapsen kasvun ja kehityksen tukemista sekä lapsen ja nuoren hyvinvointia edistävää sekä ennaltaehkäisevää kasvatusta. Se edistää lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja, itsearvostusta ja itseluottamusta sekä hyviä kaverisuhteita. Tunne- ja turvataitojen edistämisen tavoitteena on itseään arvostava lapsi, joka kokee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä. Tunne- ja turvakasvatusta tulee tarjota mm. päiväkodeissa ja kouluissa ja se on ulotettava varhaiskasvatukseen ja opettajien opetukseen sekä sosiaali- ja terveystieteiden opiskeleville oppilaille. (Valkama & Ala-Luhtala toim. 2014.)

Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioissa huomioidaan kaikki oppilaat sellaisina kuin he ovat ja tuokiot muokataan yksittäisten oppilaiden sekä oppilasryhmien tarpeita vastaaviksi. Tuokioiden aikana oppilaiden osallisuus korostuu sekä heille pyritään tuottamaan onnistumisen tunteita. Luokan ja tiimien aikuiset jakavat vastuuta paitsi vuosikellon tuokioiden, myös oppilaiden sekä henkilökunnan turvallisuudesta jokaisen koulupäivän ajan.

Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistää oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kautta. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä. (OPS 2014.)

Kasvuympäristön, kuten koulun, vuorovaikutus rakentaa ja hoitaa lasten ja nuorten mielenterveyttä. Koulun arjen tulisin tukea psyykkistä hyvinvointia pitkäjänteisesti ja sitoutuneesti (Annala 2017.) Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tavoittelee vahvistamaan perusopetuksen opetussuunnitelmaan sisällytettyjä mielenterveys- ja tunnetaitojen sisältöjä niin, että ne tulevat osaksi oppilaan jokapäiväistä kouluarkea. Sen tavoitteena on tuoda esiin ohjaajien ammattitaito ja edistää monialaista yhteistyötä entisestään. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello sisältää myös tehtäviä, joita oppilaat voivat tehdä yhdessä huoltajiensa kanssa vieden tietoa opituista tunne- ja turvataidoista myös oppilaiden koteihin.

3.2 Moniammatillinen tiimityö

Monialaisen yhteistyön tarve on lisääntynyt oppilaiden vaikeuksien painopisteiden siirtyessä oppimisvaikeuksista käytöksen -ja tunne- elämän häiriöihin, joiden mukanaan tuomiin haasteisiin opettajat kokevat tarvitsevansa moniammatillista osaamista työnsä tueksi. Yhteistyön tuloksena opettajat ovat kyenneet kehittämään omaa opettajuuttaan, ja oppilaille on mahdollistunut tehokas tuki. Moniammatillisen yhteistyön haasteina on koettu riittämätön aika sekä resurssit. Moniammatillinen yhteistyö vaatii vahvoja vuorovaikutustaitoja toimiakseen, jottei osapuolten persoonat vaikuta yhteisten tavoitteiden tai näkemysten saavuttamiseen. Myös valmius ammatillisiin rajanylityksiin sekä puutteelliset vuorovaikutustaidot haastavat moniammatillisen yhteistyön kehittymistä. (Norvapalo & Thessler toim. 2017.) Kokeilukulttuurin keinoin käyttöönotetun Hyvinvoinnin vuosikellon myötä heräsi tarve selvittää, millaisia resursseja tai toimenpiteitä tällaisen uuden kokeilevan toimintamallin toteuttaminen ja jalkauttaminen työyhteisöön vaatii.

Koulun toimintakulttuuri välittää oppilaalle tietoa hänen omasta arvokkuudestaan yksilönä sekä yhteisön jäsenenä. Toimintakulttuuri on myös malli, joka välittää elämistä ja käyttäytymistä, jolloin koko kouluyhteisön sitoutuminen toimintakulttuurin muutokseen on tärkeää. (Launonen

& Pulkkinen 2000.) Suurella osalla Tervaväylän oppilaista on myönnetty oppimiseen, koulunkäyntiin sekä arjen toimintoihin vahva tuki. Ohjaajia on luokissa paljon ja he ovat aina läsnä oppilaan arjessa. Ohjaajien sekä työyhteisön käyttäytyminen sekä toivotun käytöksen mallittaminen on jatkuva ja tärkeä osa kouluarkea. Yhteisten toimintamallien sekä sovittujen käytäntöiden noudattaminen on erityisen tärkeää ja korostuu erityisesti a- kirjjon sekä neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten ohjaustyössä. Toimintatapojen tai sääntöjen muuttuminen oppilaan arjessa johtaa herkästi haastaviin tilanteeseen, joissa myös tunne- ja turvataitojen merkitys korostuu. Työyhteisöltä vaaditaan kykyä tehdä nopeita ratkaisuja oppilaiden sekä henkilökunnan fyysisen ja henkisen turvallisuuden säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi.

Perusopetuslaissa (628/1998) sekä opetussuunnitelman (Opetushallitus 2011) perusteissa korostetaan eri työntekijäryhmien yhteistyötä. Monialainen yhteistyö on keino ennaltaehkäistä suurempien ongelmien syntymistä sekä väline puuttua ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Jahnukainen, Kontu, Thuneberg & Vainikainen 2015.) Yhteisvaikuttavuus työssä kuvaa valmiuksia ja mahdollisuuksia, joita saadaan yhdistämällä osaamista ja asiantuntijuutta, mutta sen haasteena on saada asiantuntija tuomaan oma osaamisensa koko työyhteisön käyttöön (Roos & Mönkkönen 2015).

Itsetuntoinen työyhteisö on yhteisöä, joka tuntee omat vahvuudet sekä heikkoudet ja jossa vastuuntunne on vahvaa sekä koko toimialasta huolehtivaa. Itsetuntoinen yhteisö on aktiivinen, kantaaottava sekä avoin kommunikaatiolle sekä ristiriitojen selvittämiseksi. Yhteisöllisyyden ja työyhteisön itsetunnon kasvaessa yhteisö asettaa itselleen yhä vaativimpia tavoitteita vieden yhteisön kehitystä eteenpäin. (Murto 2005.) Olen huomannut, että Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello on antanut mahdollisuuden ohjaajille tunnistaa myös omia vahvuuksiaan sekä heikkouksiaan. Tunne- ja turvataitokasvatus on usealle edelleen uutta eikä koulutusta niihin ole ollut saatavilla. Omiin kokemuksiini pohjautuen havaittavissa oli, että yhä useamman toteutetun tuokion jälkeen ohjaajien itsetunto ryhmäohjaustilanteissa vahvistui. Ohjaajat myös keskustelivat avoimesti omista vahvuuksistaan ja haasteistaan näin luoden pohjaa hyvälle yhteistyölle sekä tasapuoliselle työnjaolle. Ohjaajat kannustuvat toisiaan ottamaan myös vetovastuuta tuokioista, joiden asiat eivät olleet heille niin tuttuja. Avointa keskustelua tunnetaitojen tarpeesta sekä yksittäisten oppilaiden että ryhmien tarpeista on ilmennyt. Olen huomannut ohjaajien keskinäinen luottamuksen toisiinsa sekä työyhteisöön vahvistuvan. Tervaväylän hyvin-

voinnin vuosikellon tavoitteena onkin vahvistaa työyhteisöä hyödyntämään ja ottamaan käyttöön omat vahvuutensa sekä moniammatillisen yhteistyön ja suunnittelun keinoin ennaltaehkäistä oppilaiden haastavaa käyttäytymistä.

3.3 Kokeilukulttuuri

”Kokeilut ovat konkreettinen yhdessä tekemisen tapa, jolla tähdätään ratkaisujen löytämiseen ja muutoksen johtamiseen. Kokeiluissa korostuvat tarvelähtöinen kehittävä toiminta ja epävarmuus tuloksista, mikä edellyttää sallivampaa ilmapiiriä kuin perinteinen kehitystyö ” (Antikainen ym. 2019, 68).

Kokeileva toiminta ja kokeilukehittäminen Suomessa on ollut osa yritysten toimintaa palvelumuotoilun sekä start up- toiminnan muodoissa. Kokeilukulttuuri otettiin käyttöön suomalaiseen sanastoon 2010- luvulla. Kokeilukulttuuri Suomessa voidaan jakaa kolmeen tasoon: strategiset kokeilut, kokeilukeskittymät sekä pienimuotoiset kokeilut (kuva 1). Strategiset kokeilut ovat hallituksen kokeiluja. Kokeilukeskittymät ovat alueellisia tai teemallisia kokeiluverkostoja. Pienimuotoisten kokeilujen, kuten Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello, ensisijainen tavoite on käytännön testaaminen, jonka jälkeen kokeilusta saatu tieto voidaan tuoda päätöksentekoon. Kokeiluilla on aina selkeä alku ja loppu, sekä tavoite, jota testataan rajatulla joukolla. (Antikainen ym. 2019.)

Kuva 2. Kokeilukulttuuri kokonaisuutena (Antikainen ym. 2019, 5).

Kokeilukulttuuri korostaa prosessista oppimista sekä vuorovaikutusta ja se nojaa matalaan hierarkkisuuheen toimijoiden välillä. Se keinoin voidaan etsiä vaihtoehtoisia toimintatapoja ja se on toimialat ylittävää sekä ratkaisukeskeistä. Kokeilukulttuurissa keskeistä on uuden oppiminen ja siitä saadun tiedon sekä hyvien käytäntöjen välittäminen. Sen olennaisena osana ovat

epäonnistumisen mahdollisuus, ennustamattomuus sekä epävarmuus. Onnistuessaan kokeilut voivat johtaa uusiin käytäntöihin. Kokeiluissa tulee ottaa huomioon eettiset näkökulmat, kohderyhmän oikeudenmukainen valinta, riittävä informointi sekä suostumus kokeiluun. (Antikainen ym. 2019a.)

Julkinen sektori tarvitsee joustavia keinoja yhteiskunnalliseen kehittämiseen. Strategiset kokeilut ovat edullisia ja luonteeltaan ketteriä tapoja testata nopeasti uusia toimintamalleja sekä ratkaista ongelmia (Berg, Hilden & Lahti, 2014.) Kokeileminen, kokeilukulttuuri ja niihin kohdistuvat tarpeet ja odotukset vaihtelevat riippuen millä julkisen hallinnon tasolla kokeilu toteutetaan. Kokeilujen avulla voidaan pyrkiä edistämään toimialojen uusiutumista, uusien ratkaisujen kehittämistä sekä yhteistyön ja osallisuuden vahvistamista. (Antikainen ym. 2019.)

Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello suunniteltiin sekä otettiin käyttöön kokeilukulttuurin keinoin. Sen toteutus oli nopeaa sekä edullista eikä sen käyttöönotto tarvinnut lisäresursseja. Sen tavoitteena on vahvistaa toimintakulttuuria monialaista yhteistyötä ja osallisuutta edistäväksi. Kokeilukulttuurin edistämiseen tarvittavia keinoja pyritään selvittämään opinnäytetyötutkimuksen avulla.

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Opinnäytetyöni lähestymistapoja pohiessani huomasi, että kehittämiskohde vaati tarkastelua useamman eri lähestymistavan menetelmien kautta. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmissä onkin siis piirteitä tapaustutkimuksesta (Case study), toimintatutkimuksesta (Action research) sekä ennakoinnista (Foresight). Myös palvelumuotoilua (Service design) voitaisiin hyödyntää opinnäytetyöni tutkimuksissa.

4.1 Lähestymistavat

Koska opinnäytetyö tutkii ohjaajien sekä moniammatillisen työn vaikuttavuutta, voidaan lähestymistapana käyttää tapaustutkimusta. Tapaustutkimus auttaa ymmärtämään työntekijöiden välisiä suhteita ja toimintaa. Tapaustutkimusta voidaan käyttää tutkimaan mm. käyttäytymistä, organisaatiota tai ihmisryhmää. Tapaustutkimusta voidaan tehdä määrällisin sekä laadullisin menetelmin tai niitä yhdistelemällä. Tapaustutkimuksessa kehittämisen kohteesta kiinnostuneella on jo ilmiöstä aiempaa tietoa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.)

Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta, jolla pyritään yhdessä käytännön ongelmia ratkaisemalla saamaan aikaan muutosta. Se soveltuu sosiaalisten työkäytänteiden kehittämiseen. Toimintatutkimuksen tavoitteena on luoda tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä ja näin ratkaista organisaatiossa ilmenevä käytännön ongelma. Toimintatutkimus on vahvasti käytäntöön suuntautuvaa ja on kiinnostunut siitä, kuinka asioiden tulisi olla. Toimintatutkimuksen tavoitteena on muuttaa nykyinen todellisuus. Toimintatutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat tutkittavien ja tutkijan välinen yhteistyö sekä aktiivinen rooli muutoksen toimijoina. Toimintatutkimus voi myös tuoda esiin asenteita ja työkuultuureja, jotka estävät toimintatavan muutosta. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.) Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kehittäjänä, sen työyhteisöön esittelijänä ja yhdessä muiden Tervaväylän ohjaajien kanssa sen aktiivisena käyttäjänä, koen toimintatutkimuksen soveltuvan parhaiten opinnäytetyöni lähestymistavaksi. Ajallisesti toimintatutkimuksen prosessin eri vaiheiden toistuminen ja oma aikatauluni voi haastaa toimintatutkimuksen prosessin kokonaisvaltaista toteuttamista ja voi vaatia uutta tarkastelua myöhemmin työyhteisössä.

Palvelumuotoilu tarkoittaa selkeää prosessia ja se tuottaa helpokäyttöisiä ja hyödyllisiä työkaluja palvelun käyttäjille (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018). Kehittämäni Tervaväylän

Hyvinvoinnin vuosikelloa voitaisiin ajatella tarkasteltavan myös palvelumuotoilun lähestymiskeinoin. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello ei kuitenkaan mielestäni ole ollut käytössä riittävän kauan, jotta sen hyödyllisyys voitaisiin perustella teoreettisesti.

Opinnäytetyössäni on myös ennakkoinnin piirteitä. Lähestymistapana ennakointi tarkastelee tulevaisuutta strategisesti pyrkien tunnistamaan kehittämisalueita, joista koituu organisatorista, yhteiskunnallista tai taloudellista hyötyä. Ennakointi edistää toimijoiden välistä kommunikaatiota. Se parantaa myös visioiden, tavoitteiden ja toiminnan välistä toimintaa sekä sitouttaa osallistujia saavuttamaan yhteisiä tavoitteita. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.) Koulun interventioiden ja tukitoimien kehittäminen psyykkisesti oireilevan lapsen ja nuoren tueksi on tulevaisuudessa välttämätöntä (Ruutu 2019). Hyvinvoinnin vuosikello voisi toimia ennaltaehkäisevänä ja systemaattisena ohjaajan ja opetuksen työkaluna psyykkisesti oireilevan lapsen tai nuoren tukena koulumaailmassa.

4.2 Laadulliset menetelmät

Kuten tapaustutkimuksessa, myös toimintatutkimuksessa menetelminä voidaan käyttää laadullisia (kvalitatiivisia) menetelmiä. Laadullisia menetelmiä ovat mm. haastattelut sekä osallistava havainnointi. Laadullisten menetelmien luotettavuuden lisäämiseksi tutkin kehittämiskohdetta käyttämällä triangulaatiota eli tutkin kehittämiskohdetta erilaisia tiedonkeruumenetelmiä hyödyntäen. Laadullisella menetelmällä saadaan syvällistä tietoa. Sen heikkoutena on kuitenkin tiedon huono yleistettävyyys. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.) Opinnäytetyössäni keskityn vuosikelloon liittyvän moniammatillisen yhteistyön sekä toiminnan arviointiin ja reflektointiin osallistuvan havainnoinnin kautta ja tulkitsen havaintojani perustellusti.

Opinnäytetyön aineistoa kerätään myös luonnollisissa tilanteissa esim. havainnoinnin keinoin. Tutkimuksessa voidaan käyttää itsedokumentointivälineitä eli luotaimia. Havainnoitsijan rooli voi olla ulkopuolinen tarkkailija tai aktiivinen osallistuja. Havainnointi voi olla strukturoitua tai strukturoimatonta. Strukturoimatonta havainnointia käytetään mahdollisimman monipuolisen tiedon saamiseksi. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.)

Sain opinnäytetyön tilaajalta luvan aineiston keräämistä varten. Havaintojani olen tehnyt järjestelmällisesti oman tiimini vuosikellon tuokioiden aikana viikoittain aktiivisena osallistujana. Tervaväylän työntekijänä havainnoitsijan roolini on ollut kuitenkin myös ulkopuolinen tarkkailija erityisesti vuosikelloon liittyneissä moniammatillisissa keskusteluissa sekä palavereissa. Käytin tutkimuksessani myös luotaimia valokuvaamalla Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioista syntyneitä materiaaleja (kuva 3). Havaintoni on ollut strukturoimatonta ja olen pyrkinyt havainnoillani selvittämään missä määrin tuokioita on toteutettu ja millaista moniammatillista yhteistyötä tuokiot ovat synnyttäneet.

Kuva 3 Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioilla koulun oppilaiden kokoama koulun sääntöjen puu. (Karhu 2021).

Toimintatutkimuksen tutkimusprosessin kolme vaihetta, suunnittelu, toiminta ja toiminnan arviointi, vuorottelevat. Prosessiin osallistujat ovat vastuullisia toiminnastaan itselleen sekä ryhmän muille jäsenille (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018). Toimintatutkimuksen prosessin vaiheet ovat alkaneet Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon suunnittelusta kesän 2021 aikana. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kehittämistyön aikana perustin työryhmän, jonka kanssa suunniteltuja tuokioita arvioitiin sekä kehitettiin edelleen. Toimintakokeiluna vuosikello on ollut käytössä Tervaväylässä elokuusta 2021 alkaen. Vuosikellon käyttöönoton jälkeen olen

osallistavan kehittämisen keinoin osallistanut omaa tiimiäni sekä työyhteisöä mukaan toiminnan jatkuvaan arviointiin. Tiimiohjaajien viikkopalavereissa sekä ohjaajien yhteisissä kuukausipalavereissa olen kysynyt ohjaajien palautetta mahdollisista vuosikellon käyttöön liittyvistä haasteista tai siihen liittyvän toiminnan kehittämiskohteista. Syyslukukauden aikana omassa tiimissä tuokioita on muokattu moniammatillisessa yhteistyössä soveltuvaksi tiimin oppilaille. Tervaväylän hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönotossa ja käytössä tutkimusprosessin vaiheet siis jatkuvat edelleen.

Ennakoinnin lähestymistavan menetelmässä heikko signaali tarkoittaa merkkiä nykyhetken asioista tai tapahtumista, joista voi tulevaisuudessa kasvaa merkittäviä megatrendejä. Megatrendi on tunnistettavissa oleva ilmiö, jolla on merkittävä suunta yhteiskunnallisessa kehityksessä. Heikkoja signaaleja havainnoimalla ja yhdistämällä pyritään ennakoimaan tulevaisuuden muutoksia. Heikot signaalit voivat antaa tietoa tilastoimattomista ilmiöistä, jotka voivat olla uhkana organisaatiolle. Heikon signaalin havaitsemiseen tarvitaan usein intuitiivista sekä hiljaista tietoa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.)

Omassa opinnäytetyössäni ennakoinnin heikkoina signaaleina olen havainnut Tervaväylän muuttuneen oppilasaineksen haastavuuden uhkana henkilökunnan työhyvinvoinnille ja toimintakulttuurin suurena muutoksen tarpeena. Tervaväylän ohjaajien ammattitaitoon sisältyy runsaasti intuitiivista sekä sanatonta tietoa erityisesti oppilastuntemukseen liittyen. Myös Turvalinen Oulu- hankkeen (Oulun Kaupunki 2019; Annala 2021) sekä Laakavuoren koulun kokeilujen tulokset tunnetaitojen opetuksesta (Virtanen 2021; Helsingin Kaupunki 2021) ovat signaaleja tunne- ja turvataitojen harjoittelun merkityksen tärkeydestä tulevaisuuden koulujen toimintakulttuureissa. Lisäksi lasten- ja nuorten mielenterveyden haasteiden lisääntyvyys maailmanlaajuisesti erityisesti koronaepidemian myötä on noussut esille medioihin (Kaltiala 2020; Juntunen, Karelius & Käräkkä 2021; Unicef 2021). Edellä mainitut signaalit ennakoivat Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kaltaisen työkalun moniammatillisen käyttöönoton tarpeellisuutta.

4.3 Määrälliset menetelmät

Laadullisten menetelmien lisäksi käytin opinnäytetyön tutkimuksessani myös määrällisiä, eli kvantitatiivisia menetelmiä. Lomakekyselyllä kerätty materiaali analysoidaan tilastollisin menetelmin ja yleistetään koskemaan kyselyyn osallistunutta perusjoukkoa. Tutkija on selkeästi erillään tutkimuksen kohteesta eikä vaikuta siihen. Määrällisellä tutkimuksella saadaan luotettavaa tietoa. Sen heikkoutena on tiedon pinnallisuus. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018.)

Määrällisenä menetelmänä loin Webropol- lomakekyselyn Tervaväylän ohjaajille sekä opettajille, jotka muodostivat tutkimuksen perusjoukon. Kysely lähetettiin yhteensä 112 henkilölle ja vastaukset kerättiin anonymisti. Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään millaiset tekijät edesauttavat vuosikellon tuokioiden sekä moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Lisäksi pyrittiin selvittämään, millaiset toimenpiteet edesauttaisivat tunne- ja turvataitojen opetusta koulussa sekä millainen rooli esihenkilöillä on strategisen kokeilukulttuurin käyttöönotossa.

5 ANALYYSI

5.1 Luotettavuus

Anonyymi kysely (liite 1) toteutettiin sähköisesti Webropol- ohjelmalla. Kyselyn analyysi tehtiin Webropol Insight- ohjelmalla. Kyselyn perusjoukko muodostui kaikista Valteri Tervaväylän opettajista sekä ohjaajista ja kysely toteutettiin kokonaistutkimuksena. Kyselyn vastaanottajien yhteystiedot koottiin opinnäytetyön tilaajan luvalla Valteri Tervaväylän olemassa olevista ammattiryhmien sähköpostilistoista. Kysely lähetettiin yhteensä 112 henkilölle. Vastauksia kyselyyn tuli 22 (n), joista opettajia oli 5 ja ohjaajia 17. Vastausten kato on siis suurempi, kuin saadut vastaukset.

Kyselyn katoon vaikuttaa osittain se, että osa kyselyn vastaanottajista on koulun ulkopuolella työskenteleviä ohjaavia opettajia sekä ohjaajia, eikä Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttö koske heidän arkeaan. Vastaanottajien joukossa on myös esihenkilöitä, jotka eivät oman roolinsa vuoksi voineet kyselyyn vastata. Kysely ei siis suoranaisesti koskenut kaikkia vastaanottajia. Tutkijan olisi ollut hyvä kohdistaa kysely pelkästään niille 16 opettajalle sekä 50 ohjaajalle, joille Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello on esitetty otettavaksi käyttöön koululuokissa. Näin perusjoukko olisi saatu edustavammaksi ja tulosten luotettavuutta olisi voitu lisätä. Todellisuudessa koululuokassa työskentelevistä sekä opettajista että ohjaajista noin kolmasosa vastasi kyselyyn. Webropol Insightilla tehty analyysi edustaa koko vastaanottajajoukkoa, eikä siis anna täysin luotettavaa tutkimustulosta edellä mainittuihin lukumääriin perustuen.

Katoon voidaan olettaa vaikuttavan eniten kyselyyn osallistuneiden kiinnostus aiheeseen. Perusjoukossa on omiin havaintoihini perustuen henkilöitä, joiden mielestä tunne- ja turvataitojen harjoittelu ei ole olennainen osa koulun arkea. Lisäksi havaintoihini perustuen osa perusjoukosta kokee, ettei työkuulttuurin muutos ole tärkeää tai että siihen ei voi vaikuttaa, jolloin myös kyselyyn vastaamista ei koeta merkittävän keinona vaikuttaa työyhteisön kehittämistyöhön.

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat sitä mieltä, että tunne- ja turvataitojen opettelu sekä arjen hyvinvoinnin huomioiminen koulussa on tärkeää. Kyselyyn vastanneiden kiinnostus aiheeseen voi siis osaltaan vinouttaa tutkimusaineiston tuloksia.

Katoon voidaan ajatella vaikuttavan myös kyselyn ajankohta. Kysely toteutettiin koulun joululomia edeltäen ja osa kyselyn vastausajasta oli jo työntekijöiden loma-aikaa. Vastausaikaa pidennettiin takaamaan kaikille mahdollisuus vastata kyselyyn, mutta annettu lisäaika ei lisännyt tulleiden vastausten määrää.

Olen työskennellyt Valteri-koulu Tervaväylässä vuodesta 2011 alkaen, joten voidaan ajatella tietämykseni ohjaajan työstä Tervaväylässä olevan hyvää ja kattavaa. Opinnäytetyön prosessin aloitin tutustumalla kehittämistyöhöni liittyvään teorian tietoon sekä aiempiin tutkimuksiin. Yhdistin kehittämiskohteesta omaavani oman työkokemuksen kautta saadun tietämyksen teorian tietoon ja analysoin näiden yhteyttä. Tutkimuksen aikana havainnoitsijan roolini on ollut sekä ulkopuolinen tarkkailija että aktiivinen osallistuja. Työyhteisön jäsenenä oleminen on haastanut tutkimuksen luotettavuuden säilyttämistä. Omalla toiminnallani olen pyrkinyt olemaan neutraali ja näin vähentämään oman tutkija roolissa toimimisen vaikutusta tutkimusaineiston tuloksiin. Opinnäytetyön tilaajan työntekijänä sekä oma henkilökohtainen kiinnostus ja innostus tunne- ja turvataitojen opetukseen tärkeyteen sekä toimintakulttuurin muutokseen voi osaltaan myös vinouttaa tutkimustuloksia. Opinnäytetyöni aikana tekemäni havainnot olen analysoinut teorian tietoon peilaten näin lisäten tulosten luotettavuutta.

5.2 Tulokset

Kyselyyn vastanneet olivat kaikki jossain määrin tutustuneet Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloon. Tulokset vahvistavat vuosikellon kaltaisen työkalun käyttöönoton edellyttävän riittävää perehdytystä sekä yhteistä suunnittelu-aikaa. Suuri osa vastaajista oli saanut vain jonkin verran perehdytystä Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöön. Tulos on ristiriidassa omien havaintojeni kanssa, joiden mukaan luokkien ja tiimien olisi tullut saada tiimiohjaajien kautta riittävä perehdytys vuosikellon käyttöön. Yhteisissä palavereissa lisäperehdytyksen tarvetta kysyttäessä esille tuotiin, ettei tarvetta ollut. Ristiriitainen tulos selittyy kokeilukulttuurille ominaisella epäonnistumisesta puhumisen haastavuudella; epäonnistuminen voidaan kokea negatiivisena, eikä siitä uskalleta tai haluta puhua (Antikainen ym. 2019). Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kaltainen kokeilu vahvistaa sallivaa ilmapiiriä sekä epävarmuuden sietokykyä. Kokeilutoiminnan keskeiseen asemaan tarvitaan osaavia sekä innostuneita yksilöitä

(Antikainen ym. 2019). Kehittämiskohteena nousee jatkossa riittävä resurssointi vastaavien kokeilujen aloittamiseen, perehdyttämiseen sekä toiminnan ylläpitämiseen.

Kyselyyn vastanneiden mukaan Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttö on järjestelmällistä, toistuvaa sekä ohjaajavetoista tunne- ja turvataitojen opetusta lisäävää toimintaa. Vuosikellotyylisen, kaavamaisen ja ajoitetun työskentelyn ajatuksena onkin pidemmällä aikavälillä ohjata toimintaa luonnolliseksi, kouluarjessa mukana olevaksi toiminnaksi ja tietotaidoksi, jota työyhteisö voi hyödyntää niin arjessa kuin haastavissa tilanteissa.

Tulokset osoittavat, että erityisesti ohjaajien mielestä tuokioihin suunniteltu aika ei ole ollut riittävää. Tulosten mukaan aikaa tuokioihin on kuitenkin käytetty suunniteltua enemmän positiivisin tuloksin, vaikka opettajien mielestä tuokioihin suunniteltu 15min aika olisi riittävä. Tuokiot ovat myös lisänneet avointa keskustelua koulun oppilaiden sekä aikuisten kesken näin myös lisäten oppilaiden osallisuutta.

Havaintoihini perustuen joissain luokissa koettiin, että tunne- ja turvataidot tai tuokioiden sisällöt eivät olleet oppilaille soveltuvia tai tärkeitä, eikä tuokioita toteutettu juurikaan. Myös opettajien vastuu perusopetuslain mukaisen opetuksen toteutumisesta on huomattu haastavan tuokioiden toteutumista ja niihin varattu aika käytettiin muihin oppiaineisiin. Perusopetuksen opetussuunnitelman (OPS 2014) mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen sekä onnistumiseen koulutyössä. Oppimista ja hyvinvointia edistävän koulutyön järjestämisen lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen turvallisesta koulupäivästä. Koulutyön järjestämisessä tulee ottaa huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, vahvuudet ja edellytykset. Alakoulussa ryhmässä toimimisen taidot, tunnetaidot sekä itsensä ja muiden arvostaminen on yksi opetuksen tavoitteista, jotka johtavat mielenterveystaitojen perehtymiseen eri vuosiluokilla perusopetuksen aikana. (OPS 2014.)

Vaikka tunne- ja turvataidot eivät ole opetussuunnitelmassa omana oppiaineenaan, on niitä sisällytetty perusopetuksen yleisiin laaja- alaisen oppimisen tavoitteisiin. Laaja- alaisella oppimisella tarkoitetaan mm. taitojen, tietojen, arvojen sekä asenteiden muodostamaa kokonaisuutta ja oppilaan kykyä hyödyntää niitä tilanteen vaatimalla tavalla. Muuttuva maailma on lisännyt laaja- alaisen osaamisen tarvetta. Laaja- alaiseen oppimiseen liittyy mm. vuorovaikutus ja ilmaisuus, itsestä huolehtiminen, arjen taidot sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Laaja- alaisen oppimisen tavoitteet on täsmennetty vuosiluokkakokonaisuuksittain. (OPS 2014,20-24.)

Tunne- ja turvataitotyöskentelyä sekä itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen opiskelua on Valteri koulu Tervaväylässä sisällytetty esim. oppimaan oppimisen, ympäristöopin, terveystiedon, kotitalouden ja liikunnan oppitunteihin.

Ristiriita opettajien ja ohjaajien eriävistä mielipiteistä eri oppiaineiden tärkeydestä oli havaittavissa joissain tiimeissä. Osalle opettajista havaitsin olevan ensisijaisempaa harjoittaa perusopintoihin liittyviä oppiaineita, kun taas havaitsin ohjaajien kokevan, että perusopintojen rinnalla myös tunne- sekä vuorovaikutustaidot nousivat yhtä tärkeiksi. Havainnoistani ilmeni, että osa työyhteisöstä koki, ettei tunne- ja turvataitojen sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen ollut yhtä tärkeää yläkoululaisten, kuin alakoululaisten kohdalla, vaikkakin haastavaa käyttäytymistä ilmenee Tervaväylässä kaikilla luokka-asteilla. Erityistä tukea tarvitsevan tai haastavasti käyttäytyvän oppilaan tunnetilat vaihtelevat koulupäivän aikana nopeasti ja varoittamatta eri tilanteissa ja siirtymissä koululuokista toiseen tai esim. välitunneille. Tunne- ja vuorovaikutustaidot tulee siis huomioida koko koulupäivän ajan ja kaikilla oppitunneilla, eikä voida ajatella, että niiden oppiminen tapahtuisi vain niille suunnitelluilla, oppilaan lukujärjestyksessä olevilla ajoilla. Laaja-alaisen oppimisen tavoitteisiin perustuen on havaintojeni mukaan helppo sisällyttää tunne- ja turvataitoja päivittäin oppilaan arkeen sekä eri oppiaineiden sisältöihin.

Tehtävien koettiin olevan parhaiten soveltuvia 3.–6.lk oppilaille, mutta tulosten mukaan tehtäviä on sovellettu ja muokattu kaikilla ikäluokilla oppilaiden tarpeita vastaavaksi. Moniammatillinen yhteistyö tehtävien muokkauksessa on tulosten mukaan kuitenkin vähäistä tehtävien muokkauksen toteutuessa pääosin ohjaajien toimesta. Tämä toisaalta vahvistaa myös omia havaintojani ohjaajien itseohjautuvuuden sekä oman ammattitaidon esiintuomisen lisääntymisestä. Tervaväylän ohjaajilla on vahva ammattitaito ja laajasti erityisosaamista eri aloilta. Joissain Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioiden toteutuksissa olen havainnut, kuinka ohjaajat rohkaistuivat tuomaan esiin omaa erityisosaamistaan, kuten musiikilliset, liikunnalliset tai taiteelliset taidot. Osalle ohjaajista luokan tai ryhmän vetovastuu oli uutta ja jännittävää, mutta saadessaan ohjata ryhmää itseään kiinnostavista aiheista omia vahvuuksiaan hyödyntäen, oli toiminta luontevaa. Oppilaat olivat läsnä ja osallistuivat innolla tuokioihin huomattaen ohjaajan toiminnan olevan keskustelevaa sekä oppilasta osallistavaa. Olen huomannut, että Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioiden toteutus antoi mahdollisuuksia, mutta myös haastoi ohjaajia tuomaan oman ammattitaitonsa esiin. Yhteisvaikuttavuus työssä on lisääntynyt.

Tulokset nostavat edelleen esiin tarpeen opettajien sekä ohjaajien moniammatillisen yhteistyön lisäämisestä. Moniammatillisen työskentelyn yksi haasteista onkin ammattien väliset valtakäsymykset sekä ammatillisen itsetunnon heikkous (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019). Tulosten mukaan opettajat kokevat, että Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttö on lisännyt opettajan ja ohjaajan välistä yhteistyötä. Molempien ammattiryhmien mukaan vuosikellon ollut positiivinen vaikutus työyhteisön asenteisiin tunne- ja turvataitojen opetusta kohtaan. Tähän perustuen Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kaltainen työkalu edesauttaa ammattien välisen reviiirin poistamista sekä nostaa ohjaajien itsetuntoa koko työyhteisön asenteiden muuttuessa samankaltaisiksi.

Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello tavoittelee yhteisen toimintakulttuurin syntymistä. Vuosikellon tuokioiden kautta myös ohjaajilla ja muulla henkilökunnalla on mahdollisuus tutustua tunne- ja turvataitokasvatukseen matalalla kynnyksellä. Sen avulla on tavoitteena mallittaa tunteiden avointa käsittelyä sekä keskustelua ja rohkaista työyhteisöä dialogisuuteen. Monialainen yhteistyö näkyy tiimien suunnittelutyössä ja erityisesti oppilashuollon edustajien lisääminen tiimeihin antaa mahdollisuuden ennaltaehkäisevään suunnittelutyöhön. Havaintoni vahvistavat, että Tervaväylän hyvinvoinnin vuosikellon tuokioiden suunnittelussa monialainen yhteistyö mm. kuntoutuksen kanssa on antanut moniammatillisen näkökulman tuokioiden toteutukseen ja oppilaiden tarpeisiin on kyetty vastaamaan laajemmin. Monialainen yhteistyö on tuottanut myös enemmän tunne- ja turvataitoja hyödyntäviä toimintamateriaaleja ohjaajille haastavissa tilanteissa toimimiseen sekä niistä keskustelemiseen oppilaiden kanssa.

Kyselyn vastaukset vahvistavat, että tunne- ja turvataitojen opetus sekä arjen hyvinvoinnin huomioiminen opetuksessa on kaikkien vastaajien mielestä tärkeää. Työyhteisön sitoutuminen työkalun käyttöön, sovittujen toimintatapojen noudattaminen, työyhteisön joustavuus sekä tiimityö koettiin tärkeimpinä moniammatillista yhteistyötä lisäävinä tekijöinä. Puolet vastaajista kokivat myös hyvän johtajuuden vaikuttavan edistävästi moniammatilliseen yhteistyöhön. Kyselyn perusteella Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kehittämis- ja suunnittelutyöhön toivotaan moniammatillista yhteistyötä opettajien, kuntoutuksen, ohjaajien sekä oppilashuollon työryhmän kesken. Tunne- ja turvataitojen kirjaaminen oppiaineeksi perusopetuslakiin sekä Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tai muun vastaavan työkalun käyttö nousivat suurimmaksi tunne- ja turvataitojen opetusta edistäväksi seikaksi.

Yhdessä tekeminen ja monialaisuus on yksi Valterin- koulun arvoista. Koulussa sitoudutaan yhteisiin tavoitteisiin, yhdessä toimimiseen sekä toisen osaamisen arvostamiseen. Lapsen yksilölliset vahvuudet huomioidaan sekä toimintakykyä vahvistetaan arjen monialaisella yhteistyöllä. Valteri- koulu kehittää ja luo yhteisiä pedagogisia ja kuntoutuksellisia ratkaisuja. (Valteri OPS esiopetus 2014.) Tulosten mukaan organisaation arvoja tai strategioita ei kuitenkaan koeta lainkaan tärkeinä moniammatillisen yhteistyön edistämiseen. Kehittämiskohteeksi nousee henkilökunnan tietoisuus Valterin arvoista sekä niiden aito sisällyttäminen oppilaan arkeen. Lisäksi tulokset kertovat, että Valteri- koulujen valtakunnallinen tai toimipistekohtainen linjaus tunne- ja turvataitojen opetukseen tukisi tunne- ja turvataitojen opetusta. Erityisesti opettajat olivat vastausten perusteella saaneet esihenkilöiltään kannustusta sekä linjausta vuosikellon käyttöön, kun taas ohjaajat kokivat saaneensa esihenkilöltään vähän kannustusta. Molemmat ammattiryhmät kokivat, ettei esihenkilö ollut varmistanut oliko vuosikelloa käytetty todellisuudessa. Kokeilukulttuurin edistämässä johtamisella ja johtamiskulttuurilla on keskeinen rooli (Antikainen ym. 2019). Esihenkilöiden sitoutuneempaa panosta tarvitaan paitsi uuden toimintamallikokeilun perehdytys- ja aloitusvaiheessa, kuin sen edetessä. Jos työyhteisölle annetaan linjaus käyttää kehitystyönä tehtyä työkalua, tulee esihenkilöiden myös valvoa, että sen käyttöönotto tapahtuu linjauksessa sovituin ehdoin. Valteri- koulu Tervaväylän ohjaajien itseohjautuvuus uusien toimintamallien käyttöön tarvitsee edelleen mallittamista sekä rohkaisua esihenkilöiltä.

Kokeilukulttuurin menetelmät vaativat uskallusta tehdä asioita uudella tavalla, vaikka niiden tarkoituksena ei ole korvata aiempia toimintamalleja, vaan selvittää missä uusista toimintatavoista voitaisiin hyötyä (Antikainen ym. 2019). Havaintoihini perustuen Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kaltaisen, kokeilukulttuurin keinoin toteutettu kokeilu vaatii aikaa sekä uusintakierrosta synnyttääkseen toimivia ja pysyviä käytänteitä. Työyhteisön toimintakulttuurin muutos vaatii ammatillisen itsetunnon kohottamista sekä asennemuutosta niin yksilöiden kuin ammattikuntienkin osalta. Myös koko organisaatiolta sekä esihenkilöiltä vaaditaan vahvaa johtajuutta ja rohkaisua kokeilukulttuurin menetelmien hyödyntämiseen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Lisäksi on tärkeää, että kaikki yhteisön jäsenet kokevat muutoksen tarpeelliseksi siten sitoutuen muutoksen vaatimiin toimenpiteisiin.

Olen havainnut, että työyhteisössä vallitsee vielä osittain vanhoja hierarkkisia toimintamalleja, joista ei haluta luopua. Ohjaajien itseohjautuvuutta hidastaa ajatus, että omalle toiminnalle täy-

tyy aina ensin kysyä lupa opettajalta, toiselta ohjaajalta tai esihenkilöltä. Haastavasti käyttäytyvän oppilaan ohjaustyössä tilanteet muuttuvat kuitenkin nopeasti ja ohjaajan tulee pystyä reagoimaan tilanteen vaatimalla tavalla, omaa ammattitaitoista harkintakykyään käyttäen. Organisaation esihenkilöiden tulisi kannustaa kokeilevaan ilmapiiriin ja kokeilukulttuurille ominaiseen epäonnistumiseen ja niiden kautta opittavan uuden tiedon hyödyntämiseen toimintakulttuurien kehittämistyössä.

Tulokset vahvistavat, että niissä luokissa, joissa Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloa on käytetty, on tunne- ja turvataitojen lisääminen oppilaiden arkeen onnistunut. Ohjaajien vaikuttavuus sekä ammattitaidon esiintuominen on lisääntynyt. Oppilaiden tunne- ja turvataitokasvatus sekä kokonaisvaltaisen arjen hyvinvoinnin huomioiminen on järjestelmällistä sekä toistuvaa. Vuorovaikutus oppilaiden sekä aikuisten välillä on lisännyt edistään oppilaiden osallisuutta. Tunne- ja turvataitojen sekä arjen hyvinvoinnin sisällyttämisestä oppilaan arkeen on muodostunut yhtenäinen tavoite. Tutkimusaineiston vähäisen määrän vuoksi on kuitenkin todettava, että Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tavoitteiden saavuttaminen on koko koulun kokoon nähden harmittavan vähäistä.

5.3 Kehittämisideat

Kehittämistyö on tuottanut sähköisen, helposti käyttöön otettavan ja muokattavissa olevan materiaalipankin, Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon. Vuosikellon rakennetta ja tuokioita pystyy nopeasti ja kustannustehokkaasti muokkaamaan vastaamaan koko koulun vuosisuunnitelman sekä yksittäisten vuosiluokkien tarpeisiin. Havaintoihini perustuen suuri osa vuosikellon tuokioista tarvitsee kuitenkin aina muokkausta ja sovellusta kullekin ryhmälle sopivaksi. Tähän soveltamistyöhön sekä suunnitteluun tullaan tarvitsemaan jatkossa moniammatillista yhteistyötä sekä lisäresursseja, jotta tuokioista voidaan luoda kaikille luokka-asteille soveltuvampia sekä perusopetuksen opetussuunnitelman sisältöjen kanssa yhteensopivammaksi. On myös tärkeää jatkossa tutkia Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon vaikuttavuutta oppilaisiin.

Tunne- ja turvataitokasvatukseen löytyy runsaasti jo olemassa olevia materiaalipankkeja ja erilaisia työkaluja. Ne ovat kuitenkin suunniteltu pääsääntöisesti neurotyypillisten, yleisopetuksen oppilaiden käyttöön, eivätkä sovellu sellaisenaan erityistä tukea tarvitseville oppilaille. Useissa valmiissa materiaaleissa jo oletuksena on, että tehtäviä kyetään tekemään ryhmissä, mikä itsessään usein haastaa erityistä tukea tarvitsevaa oppilasta. Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat, että erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia huomioivia

tunne- ja turvataitokasvatuksen materiaaleja ei ole vielä runsaasti saatavilla. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon osa-alueita sekä tuokioita hyödyntäen voitaisiin jatkokehittää julkaisu, joka olisi suunnattu erityisopetuksen tunne- ja turvataitokasvatukseen.

Ohjaajien ja opettajien välinen yhteistyötä joissain luokissa tulee edistää. Tulee pohtia moniammatillisesti tarkemmin, kuinka tunne- ja turvataidot sisällytetään oppilaan arkeen ilman, että opettajat kokevat heidän arvokkaan opetuksensa ajan hupenevan. Kuitenkin toisaalta tulee punnita, pystyykö oppilas keskittymään oppimiseen, jos hän ei koe oloaan turvalliseksi tai tunteitaan aidosti kohdatuksi. Oppilaiden tunne- ja turvataitojen edistymisen myötä myös haastava käyttäytyminen vähenee ja ohjaajien työturvallisuus sekä työhyvinvointi kohenee.

Työyhteisön yhtenäisen toimintamallin edistämistyöhön Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello ei juurikaan ole havaintoihini perustuen vaikuttanut ja kokeilu on siltä osin epäonnistunut. Työyhteisön toimintamallin muuttumiseen vaaditaan vuosikellon käyttöä selkeästi suuremmalla joukolla, jotta arviointi yhtenäisestä toiminnan edistymisestä olisi luotettavaa. Vuosikellon käyttöönotosta ja siihen tarvittavista toimenpiteistä saatiin kuitenkin uutta kehittämistyössä hyödynnettävää tietoa. Työyhteisöä tulee kannustaa sitoutumaan uusiin toimintamalleihin sekä tiimityöhön yhä entisestään ja esihenkilöiden asema tässä on merkittävä.

Vahvana kehittämiskohteena nousi henkilöstön lisäkoulutukset. Riittävän perehdytyksen lisäksi tärkeinä vuosikellon kaltaisen työkalun käyttöönottoa sekä tunne- ja turvataitojen opetuksen lisäämistä edistäviksi ja tarvittaviksi lisäkoulutuksiksi koettiin tunne- ja turvataidot, lasten ja nuorten psyykkinen oireilu sekä positiivinen pedagogiikka. Tunne- ja turvataitokoulutus työyhteisössä on tarpeellista ja ajankohtaista. Omiin havaintoihini perustuen tunne- ja turvataitojen opetukseen liittyy työyhteisössä suuria asennevaihteluita. Osalla työyhteisön jäsenillä omien tunneälyyn liittyvien taitojen kohtaaminen on uutta ja kaipaa ravistelua sekä lisäkoulutusta, sillä ohjaajan on kyettävä kohtaamaan omat tunteensa pystyäkseen ohjaamaan haastavasti käyttäytyvää oppilasta rauhoittamaan omat tunnetilansa sellaisiksi, että oppilas kykenee käymään koulua koulun yhteisiä sääntöjä noudattaen.

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri on oman alansa asiantuntijuuden kärkijoukossa, mutta tunne- ja turvataitojen opetuksen saralla Valteri Tervaväylä on jäämässä muiden toimijoiden varjoon. Valteri- koulu Tervaväylän ohjaajaresurssi sekä ohjaajien ammattitaito yhdistettynä tunne- ja

turvataitojen opetusta tukeviin lisäkoulutuksiin olisi tehokas ja riittävä toimenpide varmistamaan koulun ohjaajien, sekä muun henkilökunnan pysyvyys tunne- ja turvataitojen taitavina osaajina ja edelläkävijöinä.

5.4 Hjelppiboxi

Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon kehittämistyön sekä tämän opinnäytetyön ohessa syntyi myös koulun arjessa tehtävää tunne- ja turvataitokasvatusta tukemaan kehitetty Hjelppiboxi (liite 2). Hjelppiboxi on moniammatillisessa yhteistyössä yhdessä Valteri- koulu Tervaväylän toimintaterapeutin sekä koulupsykykarin kanssa koottu tuotelaatikko, joka sisältää apuvälineitä oppilaiden itsesäätelyn tukemiseen kouluarjessa. Tuotelaatikko sisältää erilaisia tunne- ja viireystilan säätelyn tueksi hyödynnettäviä materiaaleja oppilaan oman itsesäätelyn, tunnesäätelyn sekä viireystilan ilmaisuun ja keskittymiskyvyn edistämiseen. Laatikossa olevia menetelmiä ja tuotteita voi käyttää eri-ikäisten oppilaiden kanssa. Tuotteita on valikoitua terapiavälinekaupoista, päivittäistavara-kaupoista ja osa tuotteista voidaan tehdä yhdessä oppilaiden kanssa. Ohjaajat voivat hyödyntää oppilastuntemustaan tuotteiden käytössä ja havaitessaan oppilaan tarvitsevan luokkatyöskentelyn aikana apuvälineen, valitsevat he oppilaan tarvetta vastaavan apuvälineen ja ohjaavat oppilaan sen käyttöön. Tuotteita voidaan käyttää myös haastavien tilanteiden ennaltaehkäisyyn tai niistä ylitsepääsemiseen.

Tuotteista löytyy mm. painotuotteita, käsissä näprättäviä stressileluja, maku-, tunto- ja hajuaisteja rauhoittavia sekä herätteleviä tuotteita sekä hengitys- ja rentoutusharjoituksia. Laatikoita koottiin yhteensä 4 kpl testikäyttöön kaikkien koulun luokkien ja oppilaiden käyttöön. Hjelppiboxin käytöstä ja hyödyllisyydestä kerättiin erillinen lomakekysely tiimiohjaajille. Kerättyyn palautteeseen perustuen itsesäätelyn apuvälineistä oli ollut hyötyä oppilaiden sekä luokkien työrauhan mahdollistamisessa että keskittymis- ja oppimiskyvyn edistämässä. Hjelppiboxi tukee Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tavoitteita ja antaa konkreettisia apuvälineitä oppilaan ohjaustyöhön sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen ilmaisuun, harjoitteluun sekä huomioimiseen oppilaan kouluarjessa.

5.5 Tilaajan palaute

Valtakunnallisessa keskustelussa lasten ja nuorten käyttäytymiseen liittyen pohditaan tällä hetkellä sitä, miten ilmaistaan lasten ja nuorten käyttäytymiseen liittyviä tilanteita. Puhutaanko ongelmanuorista tai käytöshäiriöisistä lapsista vai nuorista, jotka reagoivat käytöksellään erilaisiin vaikeisiin olosuhteisiin?

Kokonaisuus tulisi aina huomioida sillä ”korjattava ongelmaan” ei liity yksinomaan lapseen vaan on aina huomioitava ympäristön ja rakenteiden vaikutus.

Valteri Tervaväylässä olemme systemaattisesti pyrkineet panostamaan monialaisen henkilöstön osaamisen kehittämiseen jo useita vuosia. Valteri tarjoaa oman koulutusväylän kautta sisäisiä ja laadukkaita koulutuksia, jotka ovat kaikkien työntekijöiden käytettävissä ja koulutusten sisällöt ovat monialaisten ammattilaistemme tuottamaa. Yksi kehittämiskohteemme on ollut muutaman vuoden ajan tunne-, turvataito- ja vuorovaikutustaitokasvatus, jota olemme kehittäneet yhdessä kaikkien oppilastyötä tekevien kanssa.

Viime vuosien aikana olemme myös kehittämään monialaista ja yhteistä tehtäväämme oppilaiden tunne- ja turvataitokasvatukseen liittyviin arjen tilanteisiin. Johanna Karhu innostui ajatuksesta lähteä kehittämään hyvinvoinnin vuosikelloa ja siihen liittyvää tunne- ja turvataito- kasvatusmateriaalia, jonka tavoitteena oli tuottaa systemaattisesti etenevä valmis materiaali tunne- ja turvataitotuokioiden pitämiseen eri ikäluokille viikoittain. Johannan työskentely on ollut innovatiivista ja innostunutta ja omalla esimerkillään hän on edistänyt ohjaajien roolia tunne- ja turvataitotuokioiden pitämisessä. Johanna on ollut myös yhteyshenkilönä helposti tavoitettavissa ja auttanut tiimejä eteenpäin.

Hyvinvoinnin vuosikello ja tunne- ja turvataitokasvatusmateriaali on olleet säännöllisessä käytössä koko lukuvuoden (2021–2022) ajan. Tuokioiden vetovastuu on ohjaajilla, jonka avulla saamme monialaista vastuuta jaettua luokassa työskentelevien aikuisten kesken. Valmiiksi suunnitellun materiaalin avulla vuosiluokittain edetään tunne- ja turvataitokasvatuksessa systemaattisesti ja saadaan aikaiseksi laadukasta vuorovaikutuksen ja tunnetaitojen kehittämistä osana ammatillista tehtäväämme. Tulemme jatkossa kehittämään materiaalia palautteiden perusteella ja nostamme keskiöön ne osa-alueet, jotka osoittautuvat tarpeelliseksi. Johannan opinnäytetyön avulla pääsemme kehittämistyössä eteenpäin ja saamme erittäin tarpeellisia työkaluja, malleja ja materiaalia tunne- ja turvataitokasvatustyöhömme Valteri Tervaväylässä.

Kiitämme Valteri Tervaväylässä Johannaa kiitettävästi suoritetusta opinnäytetyöstä. Johanna on tehnyt vuosikelloa ja materiaalia tiiviissä yhteistyössä pienen työryhmän kanssa. Yhteinen kehitystyömme asian tiimoilta jatkuu myös tulevaisuudessa.

Anu Holappa, oppilastuen päällikkö

6 LOPUKSI

Koulujen tulee pystyä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan sekä oppilasaineksen haasteisiin. Tämä vaatii työyhteisöltä kykyä muuntautua sekä olla valmis kokeilukulttuurilliseen toimintaan.

Sitran megatrendit (Dufva 2020) listaa väestön ikääntymisen yhtenä keskeisenä trendinä. Nuorista tulee vähemmistö, joka ei yksin voi ottaa vastuuta uusien toimintatapojen omaksumisesta. Terveyshaasteet muuttuvat ja mielenterveysongelmat lisääntyvät erityisesti nuorilla. Myös keskittymiskyky ja luova ajattelu vähenee. (Dufva 2020). Voidaan siis olettaa, että koulussa haastavasti käyttäytyvien lasten sekä nuorten määrä tulee nousemaan tulevaisuudessa ja uusien haasteisiin vastaavien toimintamallien kehittämiseen täytyy panostaa. Ohjaajat sekä muu henkilökunta tarvitsevat lisäkoulutusta tunne- ja turvataitojen sekä haastavasti käyttäytyvien oppilaiden saralta pystyäkseen vastaamaan tuleviin haasteisiin. Työntekijälle tulee myös tarjota työhyvinvointia tukevia toimenpiteitä.

Haastavasti koulussa käyttäytyvän lapsen tai nuoren ohjaustyötä tekevät ohjaajat kulkevat oppilaan rinnalla luoden luottamuksellisia suhteita oppilaisiin. Heidän oppilastuntemuksensa on runsasta ja he tietävät kuinka oppilas toimii erilaisissa tilanteissa sekä toimintaympäristöissä. Ohjaajat hyödyntävät omaa ammattitaitoaan oppilaan arjen ohjauksessa, motivoinnissa sekä itsetunnon vahvistamisessa haastavissakin tilanteissa. He edistävät ja ylläpitävät oppilaan hyvinvointia sekä mielenterveyttä vastavuoroisesti sekä myönteistä ajattelua vahvistaen. On ensisijaisen tärkeää, että tämä oppilastuntemus sekä tieto nostetaan esiin ja että se saa ansaitsemansa arvostuksen työyhteisössä.

Kiertotalous tavoittelee resurssien tehokasta hyödyntämistä niin pitkälle kuin mahdollista (Alasoini & Houni toim. 2019). Myös henkilöstöresurssia tulee ajatella kiertotaloudellista hyötyä tavoitellen. Hyvinvoiva työntekijä jaksaa työssään ja kestävän kehityksen periaattein pystyy kierrättämään, kehittämään ja jakamaan omaa osaamistaan koko työyhteisön hyötyyn. Näin jo olemassa oleva tieto sekä toimintatavat voidaan hyödyntää uuden suunnitteluun. Työelämästä opittavan erityisasiantuntijuuden sekä moniosaamisen keinoin luodaan uusia työpaikkoja (Alasoini & Houni toim. 2019). Kiertotaloudellinen moniosaamisen hyödyntämiseen kouluyhteisössä tarvitaan uskaliaasta asennetta kokeilukulttuuria kohtaan. Uusien toimintatapojen omaksuminen vaatii kykyä kokeilla ja soveltaa opittua uusiin kokeiluihin. Tämä taas vaatii myös

julkista panostusta (Alasoini & Houni toim. 2019). Työyhteisössä on mielestäni tärkeää, että julkinen panostus tulee esihenkilötasolta ja että he rohkaisevat työyhteisöä uuden toimintamallin kokeilemiseen sekä kokeilukulttuurin mukaisten toimintatapojen käyttöönottoon. Esihenkilöstöä tarvitaan myös rohkaisemaan työyhteisöä ammattirajojen ylittämisen hyväksymiseen moniammatillisen työn edistämiseksi. Oppilashuollollinen yhteisvastuu oppilaiden ja henkilökunnan hyvinvoinnista on jokaisella työyhteisön jäsenellä.

Yhteisöpedagogin kompetenssit toimia nuorisotyön ammattilaisena ja yhteisöohjaajana koulussa ovat vahvat ja yhteisöpedagogin tematiikka soveltuu erinomaisesti koulussa tehtävän kasvatustyön sekä TKI-työn yhteyteen. Asiantuntijuudellaan yhteisöpedagogi ohjaa vuorovaikutuksen, dialogisuuden sekä osallisuuden keinoin ohjaustyön sekä moniammatillisen työn kehittämistä luontevasti. Yhteisöpedagogi voi työyhteisötaitojen, verkostoitumisen sekä valmennuksen asiantuntijuudellaan luoda kokeilevan alustan uusien toimintamallien kehittämistyölle työyhteisössä sekä kulkea nuoren rinnalla tukien heitä uusien toimintamallien omaksumisessa. Yhteisöpedagogin ammattiosaaminen ulottuu moninaisesti Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloa vastaavan työkalun tai uuden toimintakulttuurien innovatiiviseen kehittämiseen. Yhteisöpedagogi koulussa voi toimia aktiivisena vuorovaikutuksen ylläpitäjänä ja kehittää kokeilukulttuurin ja kehitystyön vaatimaa poikkisektoraalista tiedon jakoa sekä vuorovaikutusta (Antikainen ym. 2019, 43).

Tunne- ja turvataitokasvatus on välttämätön osa-alue oppilaan kasvua ja kehitystä sekä koulussa tehtävää opetustyötä ja se nousee muiden oppiaineiden opiskelua tukevaksi pilariksi. Hyvinvoiva lapsi tai nuori kykenee turvallisessa ympäristössä oppimaan ja osallistumaan oman yhteisönsä toimintaan omia voimavarojaan hyödyntäen. Peruskoulusta lähtiessään erityistä tukea tarvitsevilla nuorella usein ohjauksen sekä tukitoimien määrä vähenee. He ovat suuremmissa riskissä syrjäytyä yhteiskunnasta ja heillä tulisi olla hyvät, peruskoulussa opitut valmiudet toimia itsenäisesti osana yhteiskuntaa oman toimintakykynsä mukaisesti. Vahvistamalla tunne- ja turvataitoja koko peruskoulun ajan, saa nuori hyviä vuorovaikutus- sekä toimintamalleja, joita hyödyntää oman arjen haastavissa tilanteissa. Tunne- ja turvataidot eivät ole yksittäisen opettajan tai ohjaajan vastuulla, vaan ne ovat koko koulua yhdistävä asia.

Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ja nuorelle hänen ympärillään olevien aikuisten merkitys tunne- ja turvataitojen mallittajana sekä vuorovaikutustaitojen ohjaajana korostuu. Tämä vaatii työntekijöiltä rohkeaa asennoitumista uusien toimintamallien- sekä kulttuurien vastaanottamiseen sekä käyttöönottoon. On erityisen tärkeää, että lapsen tai nuoren kanssa työskentelevät

aikuiset löytävät yhtenäisiä, lasta tai nuorta tukevia toimintamalleja asettaen turvallisen pohjan lapsen tai nuoren kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, kasvulle ja kehitykselle.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, Terhi & Huikko, Eeva & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Haravuori, Henna & Marttunen, Mauri 2020. Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön. THL. Vantaa. Punamusta Oy. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140590> viitattu 3.1.2022

Ahtola, Annarilla 2017. Artikkel: Koulun arjen pitäisi tukea mielenterveyttä. Lääkärilehti 13/2017 <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/koulun-arjen-pitaisi-tukea-mielenterveytta/> viitattu 5.1.2022

Alasoini, Tuomo & Houni, Pia 2019. Work Up! Tulevaisuuden työ. Työ- ja elinkeinoministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161299/TEM_op-paat_3_2018_WorkUp_Tulevaisuuden_työ_22012019_Web.pdf viitattu 31.10.2021.

Annala, Päivi 2021. Turvallinen Oulu- hanke voitti kansallisen rikosentorjuntakilpailun. YLE Uutinen 27.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12117408> viitattu 3.1.2022

Antikainen, Riina & Kangas, Hanna-Liisa & Alhola, Katriina & Stenvall, Jari & Leponiemi, Ulriika & Pekkola, Elias & Rannisto, Pasi-Heikki & Poskela, Jarno 2019a. Kokeilukulttuuri Suomessa- nykytilanne ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161281/2-2019-KOKSU_raportti_.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 5.1.2022

Berg, Annukka & Hilden, Mikael & Lahti, Kirsi 2014. Kohti kokeilukulttuuria. Analyysi Jyväskylän resurssiviisaista kokeilusta strategisen kehittämisen työkaluina. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. Sitra. <https://media.sitra.fi/2017/02/24015320/Selvityksia77.pdf> viitattu 5.1.2022

Dufva, Mikko 2020. Megatrendit. Sitran selvityksiä. Erweko: Vantaa. <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf> viitattu 1.11.2021

Duodecim Käypä Hoito <https://www.kaypahoito.fi/khp00071> viitattu 31.10.2021

Hakala, Raili & Tahvanainen, Sirpa & Ikonen, Tiina & Siro, Annemari 2011. Osaava lähihoitaja 2020. Sosiaali- ja terveysalan perustutkintokoulutuksen kehittämisstrategia. OPH. Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino <http://docplayer.fi/3982904-Osaava-lahihoitaja-2020.html> viitattu 31.10.2021

Helsingin Kaupunki, 2021. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen vahvistu vuodessa selvästi oppilaiden sosiaalisia taitoja ja paransi luokkien ilmapiiriä. Artikkelit 10.3.2021. https://www.hel.fi/uutiset/fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-opettaminen-paransi-luokkien-ilmapiiria?fbclid=IwAR1Ma-GoEz_bXnZ7aBQp961WUvwawc1u2iB7lgyUH_a-cIW4MQnbGZxnkQNk viitattu 3.1.2022
HUS <https://www.hus.fi/hoidot-ja-tutkimukset/neuropsykiatriset-hairiot-lapsilla> viitattu 24.10.2021

Jahnukainen, Markku & Kontu, Elina & Thuneberg, Helena & Vainikainen, Mari- Pauliina toim. 2015. Erityisopetuksesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Suomen kasvatustieteellinen seura. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Juntunen, Tanja & Karelius, Annastiina & Käräkkä, Tanja, 2021. Covid 19- pandemian vaikutus nuorten mielenterveyteet- narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö (amk), Turun ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021061716236> viitattu 3.1.2022

Humanistinen Ammattikorkeakoulu, 2018. Yhteisöpedagogikoulutus opetussuunnitelma 2018–2024. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2018/08/Yhteis%C3%B6pedagogi-AMK-OPS-2018-24.pdf> viitattu 9.1.2022

Kaltiala, Riittakerttu 2020. Miksi yhä useammat nuoret tarvitsevat psykiatrista hoitoa? Alusta-Tampereen Yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu 20.10.2020. https://www.tuni.fi/alustalehti/2020/10/20/miksi-yha-useammat-nuoret-tarvitsevat-psykiatrista-hoitoa/?fbclid=IwAR0K9SJ2jE146a2a7nMeAC8cMy-qQytH_dy5uRt5_7IySSvoNx6gtWeimfek viitattu 3.1.2022

Kuva 1. Antikainen, Riina & Kangas, Hanna-Liisa & Alhola, Katriina & Stenvall, Jari & Leponiemi, Ulriika & Pekkola, Elias & Rannisto, Pasi-Heikki & Poskela, Jarno 2019b. s.5. Kokeilukulttuuri Suomessa- nykytilanne ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161281/2-2019-KOKSU_raportti_.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 5.1.2022

Kuva 2. Johanna Karhu 2021

Kuva 3. Johanna Karhu 2021

Lajunen, Kaija & Andell, Minna & Ylenius- Lehtonen, Mirja & Ojanen, Sanna 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille: tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. THL. Helsinki. Puna- musta Oy https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 5.1.2022

Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea. 2000. Koulu kasvuyhteisönä. Jyväskylä. PS- kustannus. Lääkäriliitto.fi <https://www.laakariliitto.fi/laakaran-etiikka/elaman-alku-ja-raskausaika/alkio-ja-sikiodiagnostiikka/> viitattu 13.12.2021

Mieli ry <https://mieli.fi/> viitattu 5.1.2022

Murto, Kari. 2005. Prosessin johtaminen- kohti prosessikeskeistä työyhteisön kehittämistä. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Airi toim. 2019. Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna. Gaudeamus Oy.

Neuvokas Perhe https://neuvokasperhe.fi/?gclid=EAJaIQob-ChMIgoOU7o2a9QIVrx6tBh1dewBfEAAYASAAEgLY7_D_BwE viitattu 5.1.2022

Norvapalo, Kati & Thessler, Kaisa toim. 2017. Monitoimijuus koulussa: yhteisöllinen hyvinvointi ja siirtymien tukeminen. Lapin Yliopisto. Rovaniemi. https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/3329441/Monitoimijuus_koulussa_yhteisollinen_hyvinvointi_ja_siirtymien_tukeminen.pdf viitattu 4.1.2022

Ojala, Terhi 2017. Väitös: Kun perusopetuksen oppilaat oireilevat psyykkisesti. Jyväskylän Yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53185/978-951-39-6952-3_vaitos_17032017.pdf?sequence=3&isAllowed=y viitattu 24.10.2021

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Sanoma Pro Oy. Helsinki

Oulun Kaupunki, Turvallinen Oulu- hanke (2019–2021) <https://www.ouka.fi/oulu/kehittamishankkeet/turvallinen-oulu-hanke> viitattu 3.1.2022

Opetushallitus, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf viitattu 7.2.2022

Perusopetuslaki 21.8.1998/ 628. Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> viitattu 5.1.2022

Pohjonen, Emilia 2021. Väitös: Psykkisesti oireilevan oppilaan tukeminen peruskoulussa. Laaja-alaisen erityisopettajan näkökulma. Oulun Yliopisto.
<http://jultika oulu.fi/files/nbnfioulu-202102171190.pdf> viitattu 24.10.2021

Roos, Satu & Mönkkönen, Kaarina. 2015. Ihmisiksi työssä- työyhteisötaidoilla yhteistä vaikuttavuutta. EU. UNIpress.

Ruutu, Piia 2019. Väitös: Psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa hoidettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin tukeminen perusopetuksessa ja sairaalaopetuksen koetut vaikutukset koulunkäyntiin. Helsingin Yliopisto. Yliopistopaino Unigrafia. Helsinki.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305843/Psykiatr.pdf?sequence=1&isAllowed=y> viitattu 24.10. 2021

Sjöström, Mari 2019. Blogi. Toteutuuko tavoiteltu inklusio koulussa? Kuntaliitto.
<https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2019/toteutuuko-tavoiteltu-inkluisio-kouluissa> viitattu 19.11.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021. Lapset, nuoret ja koronakriisi: lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteutumiseksi- kooste esityksistä. Valtioneuvosto. Helsinki https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162647/VN_2021_2_Kooste_esityksista.pdf?sequence=2&isAllowed=y viitattu 9.1.2022

Unicef, 2021. Koronan vaikutukset lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin ovat vain jäävuoren huippu. Raportti 5.10.2021. <https://www.unicef.fi/tiedotus/uutisarkisto/2021/unicef-koronan-vaikutukset-lasten-ja-nuorten-mielenterveysongelmiin-ovat-vain-jaavuoren-huippu/> viitattu 3.1.2022

Valkama, Sirpa & Ala- Luhtala, Riitta toim. 2014. Tunne- ja turvataidot osaamiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85998/JAMKJULKAISUJA1942014_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 24.10.2021

Valteri 2021a <https://www.valteri.fi/haastava-kayttaytyminen-ja-neuropsykiatriset-haasteet/> viitattu 9.1.2022

Valteri 2021b <https://www.valteri.fi/> viitattu 5.1.2022

Valteri 2021c <https://www.valteri.fi/koulu/tervavayla/> viitattu 5.1.2022

Valteri 2021d <https://www.valteri.fi/puoti/> viitattu 5.1.2022

Valteri OPS esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. <https://eperusteet.opinto-polku.fi/#/fi/ops/832741/esiopetus/tekstikappale/833145> viitattu 22.1.2022

Virtanen, Anniina 2021. Helsinkiläiskoulussa opetettiin lapsille tunne- ja vuorovaikutustaitoja: tulokset ällistyttäviä- ”tämä voisi olla kokonaan oma oppiaineensa”. Helsingin uutiset 21.3.2021. <https://www.helsinginutiset.fi/paikalliset/3994589> viitattu 3.1.2022

WHO-FIC <https://icd.who.int/dev11/1-m/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fid%2fentity%2f437815624> viitattu 24.10.2021

YK, 1989, Lasten oikeuksien sopimus https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf viitattu 4.1.2022

LIITTEET

Liite 1. Webropol- lomakekysely

<p style="text-align: center;">OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSELY Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönotto moniammatillisessa työyhteisössä</p> <p>Taustakysymykset</p> <p>1. Ammatti</p> <p>☐ Opettaja/ erityisopettaja</p> <p>☐ Ohjaaja</p> <p>☐ Joku muu, mikä? <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>2. Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello sisältää neljä osa- aluetta: käyttäytyminen, arjen hyvinvointi, tunne- ja turvataidot sekä mediakasvatus. Oletko tutustunut Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloon?</p> <p>☐ Kyllä</p> <p>☐ Jonkin verran</p> <p>☐ En lainkaan</p> <p>☐ Avoin palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>3. Onko tunne- ja turvataitojen opetus koulussa mielestäsi tärkeää?</p> <p>☐ Kyllä</p> <p>☐ Ei</p> <p>☐ En osaa sanoa</p> <p>☐ Muu palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>4. Onko oppilaan tunnetaitojen opetuksen yhteydessä arjen hyvinvointiin (uni, ravinto ja liikunta) liittyvien asioiden huomioiminen mielestäsi tärkeää?</p>	<p>☐ Kyllä</p> <p>☐ Ei</p> <p>☐ En osaa sanoa</p> <p>☐ Avoin palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>5. Oletko saanut perehdytystä Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöön?</p> <p>☐ Kyllä</p> <p>☐ Jonkin verran</p> <p>☐ En lainkaan</p> <p>☐ Avoin palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttö koulussa</p> <p>6. Kuinka usein Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokioita toteutetaan luokassasi?</p> <p>☐ Päivittäin</p> <p>☐ Viikottain</p> <p>☐ Kuukausittain</p> <p>☐ Ei lainkaan</p> <p>☐ Avoin palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p> <p>7. Yhden tuokion kestoksi on suunniteltu n. 15 minuuttia. Onko aika riittävä?</p> <p>☐ Kyllä</p> <p>☐ Jonkin verran</p> <p>☐ Ei</p> <p>☐ Avoin palaute <input style="width: 80px;" type="text"/></p>
---	---

8. Mille vuosiluokille koet vuosikellon tuokioiden soveltuvan? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- esiopetus- 2 lk.
 3.-6. lk.
 7.-9.lk
 Joku muu, mikä?

9. Onko tuokioita muokattu moniammatillisessa yhteistyössä luokan tarpeita vastaavaksi?

- Aina
 Joskus
 Ei lainkaan
 Avoin palaute

10. Ketkä luokassa ottavat vastuun tuokioiden toteutuksesta? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Opettaja
 Ohjaaja
 Joku muu, kuka?

11. Onko Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello mielestäsi edistänyt tunne- ja turvataitojen toistuvaa opetusta luokassa?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 Muu palaute

- Avoin palaute

15. Kuinka paljon mielestäsi alla olevat seikat edistävät Tervaväylän Hyvinvoinnin Vuosikellon käyttöä?

	Paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan
Perehdytys vuosikellon sisältöön	☐	☐	☐
Riittävä ajankäyttö tuokioiden toteutukseen	☐	☐	☐
Työyhteisön sitoutuminen vuosikellon käyttöön	☐	☐	☐
Työnjako tuokioiden toteutuksessa	☐	☐	☐
Moniammatillinen yhteistyö	☐	☐	☐
Muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐

16. Onko Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikello mielestäsi lisännyt ohjaajien ammattitaidon ja osaamisen näkyvyyttä sekä hyödyntämistä luokassa?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 Avoin palaute

17. Mitkä seuraavista asioista mielestäsi edistävät moniammatillista yhteistyötä työyhteisössäsi? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon

- Tiimityö
 Verkostoituminen
 Yhteinen suunnittelu-aika
 Organisaation arvot
 Organisaation strategiat

12. Onko Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon tuokit mielestäsi lisänneet avointa keskustelua oppilaiden sekä luokan aikuisten kesken?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaa
 Muuta, mitä?

Moniammatillinen yhteistyö

13. Valitse mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

	Positiivinen	Neutraali	Negatiivinen	En osaa sanoa
Millainen vaikutus hyvinvoinnin vuosikellolla on ollut omaan suhtautumiseesi tunne- ja turvataitojen opetukseen?	☐	☐	☐	☐
Millainen vaikutus Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellolla on ollut työyhteisön suhtautumiseen tunne- ja turvataitojen opetukseen?	☐	☐	☐	☐
Millainen vaikutus Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellolla on ollut opettajan ja ohjaajan väliseen yhteistyöhön luokassa?	☐	☐	☐	☐

14. Onko tiimisi mielestäsi sitoutunut käyttämään Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikelloa?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 En osaa sanoa

- Hyvä johtajuus
 Sovittujen toimintatapojen noudattaminen
 Arvostava vuorovaikutus
 Työyhteisön joustavuus
 Joku muu, mikä?

Kehittämistyö

18. Millainen lisäkoulutus tukee mielestäsi Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönottoa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Perehdytys vuosikellon sisältöaluesiin
 Tunne- ja turvataitokasvatus
 Mediakasvatus
 Dialogisuus
 Positiivinen pedagogiikka
 Ryhmän johtaminen
 Haastava käyttäytyminen (lasten ja nuorten psyykkinen oireilu)
 Joku muu, mikä?

19. Onko esihenkilösi linjannut Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöä toimipisteessäsi?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 Avoin palaute

20. Onko esihenkilösi innostanut tai kannustanut sinua Tervaväylän

Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönotossa?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 Joku muu, kuka?
 Avoin palaute

21. Onko esihenkilösi mielestäsi huolehtinut tai varmistanut Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon toteutumisesta?

- Kyllä
 Jonkin verran
 Ei lainkaan
 Joku muu, kuka?
 Avoin palaute

22. Millaiset strategiset linjaukset tai toimenpiteet mielestäsi edesauttaisivat tunne- ja turvataitojen opetusta koulussa? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kirjaaminen oppiaineeksi perusopetustasiin
 Valterin valtakunnallinen linjaus
 Valteri- koulujen toimipistekohtainen linjaus
 Tervaväylän hyvinvoinnin vuosikello (tai muu vastaava materiaalipankki)
 Joku muu, mikä?

23. Ketä toivoisit osallistuvan Tervaväylän Hyvinvoinnin vuosikellon materiaalien suunnitteluun? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Esihenkilöt

- Opettajat
 Tiimiohjaajat
 Ohjaajat
 Kuntoutus
 Oppilashuoltoryhmä
 Oppilaat
 Huoltajat/ vanhemmat
 Joku muu, kuka?

24. Avoin palaute

Liite 2. Hjelppiboxin tuotesisältö.

<h1>HJELPPI BOXI</h1>	<h2>MARUSTELTAVAT</h2>
<h2>HYPISTELTÄVÄT</h2> 	<h2>RENTOUTUS</h2>
<h2>TUOKSU</h2> 	<h2>TUNTO</h2>